

FONDACIJA
TUZLANSKE
ZAJEDNICE

Darujte zajednici, darovali ste sebi !



*M*ONOGRAFIJA

*Filantropi
tuzlanskog kraja*

Darujem zajednici koju volim





Goran Karišik

Amra Mekić

Jasna Jašarević

MONOGRAFIJA

*Filantropi
tuzlanskog kraja*

Tuzla, april 2022.

Autori:
Goran Karišik
Amra Mekić

Koautorica:
Jasna Jašarević

Uredila i lektorisala:
Nerma Sakić

Izdavač:
Fondacija tuzlanske zajednice

Za izdavača:
Jasna Jašarević, direktorka

Dizajn korica:
Dejan Slavuljica

DTP i štampa:
"OFF-SET" Tuzla

Tiraž:
200 primjeraka

Tuzla, april 2022. godine

Fondacija tuzlanske zajednice
Ul. Pozorišna br. 13, 75000 Tuzla
Tel/Fax: +387 35 362 831
E-mail: fondtz@fondacijatz.org
Web: www.fondacijatz.org
© Fondacija tuzlanske zajednice 2022. | Sva prava pridržana

ISBN 978-9958-1930-2-6

CIP zapis dostupan u COBISS sistemu Nacionalne i univerzitetske biblioteke BiH pod

ID brojem 49426950

Izradu monografije omogućili



Publikacija je štampana u okviru projekta "Borba protiv pandemije Covid 19 kroz filantropiju i solidarnost", kojeg Fondacija tuzlanske zajednice implementira uz podršku Balkanskog fonda za demokratiju, projekta Njemačkog Maršalovog fonda SAD i USAID-a. Sadržaj je odgovornost FTZ i ne odražava nužno stavove Balkanskog fonda za demokratiju, USAID-a ili Vlade SAD-a.

Sadržaj

Predgovor.....	7
Turali-beg.....	10
Tahira-hanuma Tuzlić.....	12
Risto Jovanović (Porodica Jovanović).....	14
Dobrotvorni rad uprave tvornice Solvay u Lukavcu.....	16
Ismet Mujezinović (Ostavština Ismeta Mujezinovića).....	18
Pašaga Mandžić.....	20
Erna, Nada i Haim Pinto (Legat James Haim Pinto).....	22
Dragiša Trifković i Danica Jovičić (Ostavština Dragiše Trifkovića).....	24
Derviš Sušić (Lična zbirka „Derviš Sušić“).....	26
Risto Miličević.....	28
Behram-beg.....	30
Husein-kapetan Gradaščević – „Zmaj od Bosne“.....	32
Dr. Mehmed Sami Šerbić	34
Rade Peleš	36
Branko Vajić – Čiča	38
Teodora Krajewska.....	40
Selim Bešlagić.....	42
Anto Raos.....	44
Marija Divković.....	46
Fondacija tuzlanske zajednice u promociji filantropije za zajednicu.....	48
Recenzija.....	54
Literatura.....	57

Predgovor

U trenutku nastajanja ovog teksta, bombardovani teškim vijestima i temama, osjećamo ljudsku potrebu da se posvetimo nečem uzvišenijem i plemenitijem. Da učinimo nešto dobro, za ljude oko nas, za one koji će ostati poslije nas i sjećati se. Tako je bilo i u prošlosti. Iza svakog teškog vremena i ratova ostajali su ljudi i njihova djela. Što je rušeno ili je popravljano ili zaboravljen, dobra djela su jednostavno ostala utkana u nas, naše živote. Tražeći podatke i pišući tekstove o filantropima tuzlanskog kraja, koji su svojim dobročinstvom zadužili mnogo širi prostor od kraja u kojem su djelovali, shvatili ili, još bolje, potvrđih samoj sebi da iza njih nije ostala samo puka građevina, knjiga ili novac. Vrijeme i površnost kojom smo okruženi, svako malo učine da poklekнемo pred navalom materijalizma i konzumerizma oko sebe pa zaboravljamo šta zapravo njihova zaostavština znači za običnog malog čovjeka. Dokumenti iz vremena djelovanja filantropa o kojima pišemo, sadrže podatke šta je, koliko i u koju svrhu ostavljeno i poklonjeno. Međutim, takve podatke koristit će naučni radnici za stručne radove i statistike.

Mi se prisjećamo onoga što je važnije, a to je zapravo činjenica da je sva zaostavština bilo kojeg dobrotornog čina u nama samima. Onaj ko je naumio činiti dobro djelo za viši cilj, nikad nije tražio niti će tražiti "potvrdu" za svoje djelovanje. Mi, kojima su u amanet ostavljeni plodovi takvog dobročinstva, dužni smo pamtitи naše dobročinitelje i uzdizati se duhovno njegujući uspomenu na svakog od njih. Mnogo je zaslужnih dobročinitelja, koje zvanični dokumenti nisu zabilježili, a vrijeme učinilo da zaboravimo na njih. Kroz retke koji slijede, s jednakim poštovanjem i zahvalnošću pišemo, ne samo o upraviteljima i velikim graditeljima koji su ostavili najveću materijalnu zaostavštinu, već i o običnim ljudima koji su znali samo za dobro koje ne smijemo zaboraviti. Upravo su oni, i ne znajući u kolikoj mjeri, zaslужni za mnogo toga što imamo danas. Svako ko je, barem na trenutak, osjetio toplinu doma i mirisne kuhinje i usnio u toplomu krevetu, očevi i majke koji su imali gdje i kod koga liječiti svoje djetešće, talentovana djeca željna znanja koja su dobila kvalitetnije obrazovanje, žene koje su podigle glavu i izašle iz okvira avlja tražeći mogućnost napredovanja u društvu, mlađići i djevojke koji su napokon dobili mjesta za kulturno uzdizanje, druženje i prve ljubavi – oni i njihov uspjeh su plod dobrotornog čina. Zato svaki put, kad u biblioteci prelistamo neku poklonjenu knjigu, napijemo se vode s javne česme, naučimo nešto o svojoj prošlosti iz muzejskih zbirk, pročitamo tekst o nečijem uspjehu u nauci i sportu, prisjetimo se i dobročinitelja koji su to omogućili. Tako ostaju među nama, njihova materijalna djela su dio naše kulturno-historijske baštine, a njihov čin dobročinstva ostaje u nama kao duh dobrote i vrijednosti koju prenosimo novim naraštajima.

Amra Mekić, prof. historije



*Darujem zajednici
koju volim*



Turali-beg

Najveći broj zadužbina ostavio je u Tuzli

„Užitak u bogatstvu ne leži u pukom posjedovanju ili raskošnu trošenju, nego u mudroj promjeni“

- Miguel de Cervantes

Turali-beg spada u red znamenitijih dobrotvora 16. vijeka. Postoji više indirektnih dokaza koji ukazuju da je Turali-beg rodom iz tuzlanskog kraja, ali ti podaci o njegovom porijeklu nisu sasvim pouzdani. Prvi put se sa njim susrećemo poslije bitke na Mohaču u Mađarskoj, koja se desila 1526. godine. Turali-beg je najvjerovatnije učestvovao u ovoj bitki, poslije čega je proglašen za sandžak-bega (upravnika sandžaka) najprije u Smederevskom, Sremskom i Zvorničkom sandžaku.

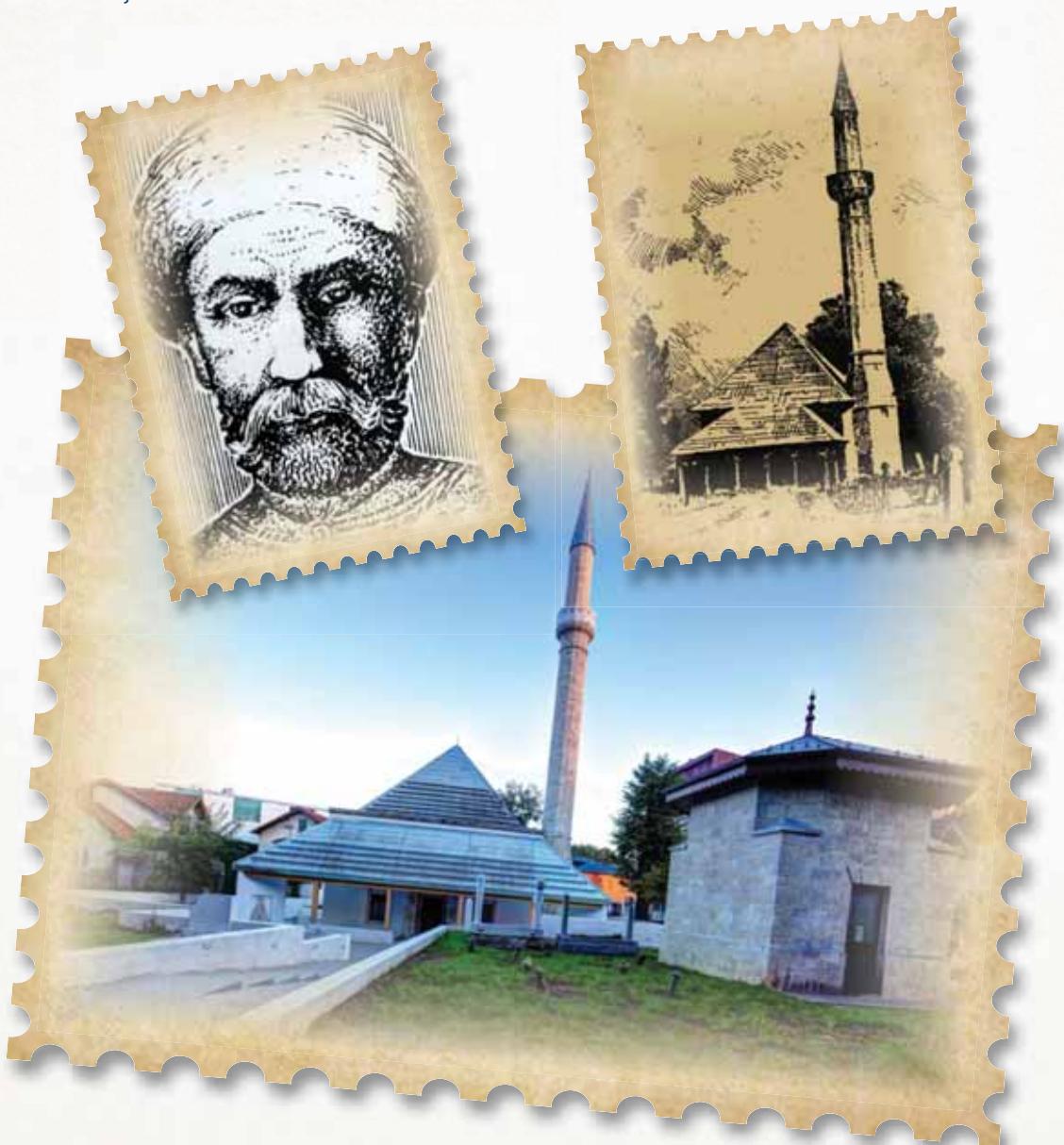
Da bi se uspio istaknuti pri osvajanju Mađarske u dvadesetim i tridesetim godinama 16. vijeka, Turali-beg je morao biti rođen oko 1500. godine. Potom je četrdesetih i pedesetih godina bio na visokim položajima u više sandžaka, a šezdesetih godina je umirovljen sa položaja sandžak-bega Smederevskog sandžaka, poslije čega dolazi u Tuzlu, gdje je prije 1572. godine, dakle, za tadašnje prilike u dubokoj starosti i umro.

Turali-beg je ostao upamćen kao veliki dobrotvor, koji je za vrijeme života u Tuzli, gradu ostavio, odnosno uvakufio, veliki imetak. Njegov vakuf se sastojao od objekata, zemljišnih posjeda i novca. Najveći broj svojih zadužbina Turali-beg je ostavio u Tuzli. Na prvom mjestu je džamija koja je i jedina ostala od svih njegovih zadužbina. Izgrađena je

1572. godine što je vidljivo iz natpisa nad ulaznim vratima. Džamiju Turali-bega zovu još i Poljska džamija jer se nalazila u polju izvan zidina gradske tvrđave. Turali-beg je kao javno dobro izgradio, utemeljio i dao na korištenje hamam (javno kupatilo) u koji je doveo vodu iz rijeke Soline posebnim vodovodom, zatim han i musafirhanu (objekti za prenoćište putnika) i musallu (prostor za molitvu). U Turali-begov vakuf je spadalo 38 dućana i nekoliko seoskih imanja u blizini Tuzle. Za izdržavanje vakufskih objekata i imovine Turali-beg je uvakufio 300.000 akči (srebrenog novca). Vakuf se vremenom širio. Tako je do 1889. godine Turali-begov vakuf obuhvatao sljedeće objekte: džamiju (oko koje se prostirao harem od oko 2,5 dunuma), mekteb, turbe, dvije kuće sa dvorištem i kućištima. Vakuf je posjedovao i jedno groblje, zvano Goli brijež i dvije parcele za groblja (oko 15 dunuma) izvan grada. U gradu Tuzli vakuf je posjedovao nekoliko vrtova u Poljskoj mahali. Zemljište Turali-begovog vakufa nalazio se i izvan grada i to u područjima: Ši Selu, Badre, Plane, Stijena, Dolina, Vrapča, Elifame, Ravna, Stupine, Zlokovac i dr. Uprava Turali-begova vakufa, pored zemljišnih posjeda i vakufskih objekata, objedinjujući ukupne prihode vakufa, izdržavala je sve džamije u Tuzli, mektebe, medresu, 10 zgrada, 19 poslovnih prostora i 8 kuća za stanovanje.

Sam proces uvakufljenja je naročita forma ostvarenja socijalno-moralnih načela islama. Uloga vakufa za vrijeme osmanske uprave bila je od velikog značaja, te se razvitak gradova ne može odvojeno razmatrati od važnosti i uloge vakufa. Zbog svoje važnosti vakufi su imali značajnog uticaja na privredne, vjerske i kulturne prilike. Turali-beg je, tokom druge polovine 16. vijeka, utemeljenjem institucije vakufa od vlastitih sredstava i

nekretnina, prije svega značajnih urbano- arhitektonskih sadržaja, odigrao presudnu ulogu u procesu transformacije Tuzle iz naselja u grad sa razvijenom čaršijom. Objekti Turali-begovog vakufa su imali veliki uticaj na ukupni privredni i urbani razvoj Tuzle i činili su urbani kostur grada tokom njegovog daljeg razvijenja.



Tahira-hanuma Tuzlić

Vakuf Tahira-hanume bio je jedan od najvećih u tuzlanskom kraju

*„Da bi kaznio one koji ti čine zlo,
postidi ih dobrim djelom zauzvrat“*

- Kur'an

Tuzlići su bili stara begovska porodica, vrlo moćna i utjecajna, tokom nekoliko vijekova. Razni muški članovi porodice igrali su u prošlosti istaknuto ulogu u političkom i kulturnom životu grada Tuzle, ali i šire. Žene su takođe ostavile značajan trag u historiji tuzlanskog kraja, obogativši svojim djelima historijat porodice Tuzlić.

Jedna od njih bila je Tahira-hanuma, kćerka Osman-bega Tuzlića i sestra Bakir-bega. Bila je udata za Bećir-bega Gradaščevića. Pored tih, nadaleko poznatih čelnika svoje porodice, Tahira-hanuma je svojim dobročiniteljstvom istakla i svoje ime u priči o Tuzli i njenim žiteljima. Osim što je bila poznata kao članica jedne od najimućnijih i najutjecajnijih porodica tuzlanskog kraja, Tahira-hanuma bila je cijenjena zbog svog nesebičnog dobrotвornog djela.

Ona je ostala upamćena kao dobrotvorka i vakifa jednog velikog vakufa. Poslije smrti muža, kao udovica bez potomstva, Tahira-hanuma je 1907. godine uvakufila brojne nekretnine i posjede, a sve to u „dobrotvorne, bogougodne i prosvjetne svrhe“. Vakuf, po islamskom pravu označava neko dobro koje neka osoba (vakif) svojevoljno izdvoji iz svoje imovine, predajući je Bogu, dok prihodi ili svrha vakufa služe ljudima.

U gradu Tuzli i njenoj okolini ima veliki broj, kako manjih tako i većih vakufa, odnosno objekata i nekretnina darovanih u dobrotвorne i općekorisne svrhe. Vakuf Tahira-hanume bio je jedan od najvećih u tuzlanskom kraju.

Tahira-hanuma je na Šerijatskom sudu u Tuzli upisala objekte i posjede u vakuf, te je u prisustvu Esad-efendije Kulovića, kojeg je izabrala za muteveliju (osobu zaduženu za upravljanje vakufom), dala potpuno valjanu i po šerijatskim propisima priznatu izjavu da kao potpuni vlasnik i valjani posjednik uvakufljava brojne nekretnine. U vakuf Tahira-hanume spadali su razni dućani i magaze, zatim zgrada Kotarskog predstojništva, koju je držala pod zakupom, brojne kuće, bašće, oko 12 njiva, livada i avlija.

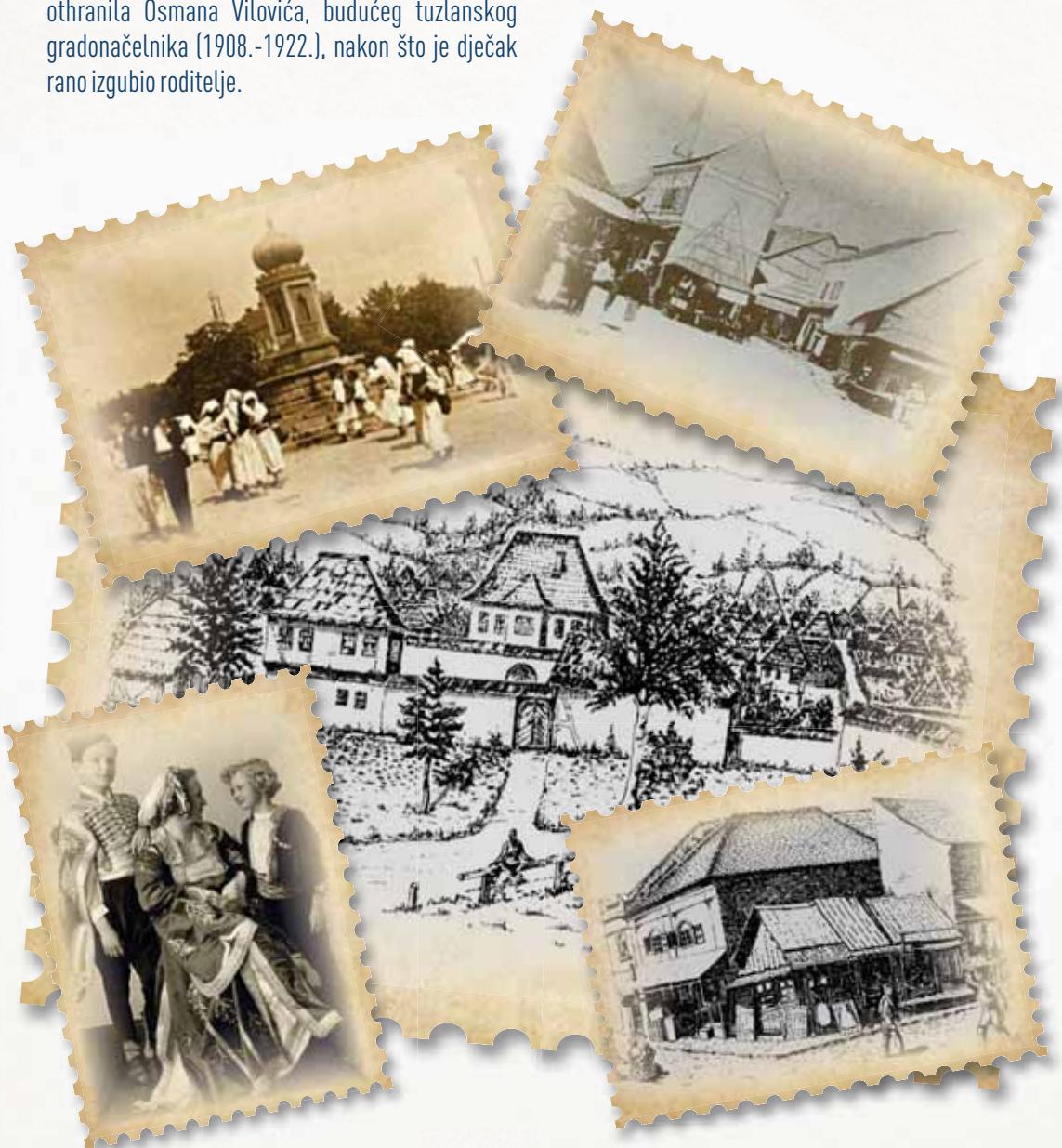
Tražila je da se vakuf zove „Evladijet-vakuf“ Tahire-hanume Tuzlić, čijim će prihodima raspolažati mutevelija. U te prihode spadala je kirija, poljoprivredni proizvodi i slično. Mutevelija je upravljao svim prihodima, a bio je obavezan izdvajati jedan određeni dio i uvrstiti ga u rezervni fond. Dio prihoda se izdvajao, posebno za dobrotвorne i prosvjetne svrhe. Godišnje, oko 800 kruna davalо se jednom studentu islamskih vjerskih nauka, 600 kruna jednom studentu prava, medicine, tehnike ili

Filantropi tuzlanskog kraja

građevinarstva. Uslov je bio da studenti budu rodom iz Bosne i da „...budu sa vjerskog stanovišta lijepog vladanja i lijepih osobina.“ Nakon što je postupak uvakufljavanja bio završen, vakuf je predat miteveliji na upravljanje.

Tahira-Hanuma Tuzlić ostala je takođe upamćena i po još jednom dobrom djelu. U svoj dom je primila i othranila Osmana Vilovića, budućeg tuzlanskog gradonačelnika (1908.-1922.), nakon što je dječak rano izgubio roditelje.

Značajno je spomenuti i sestru Tahira-hanume, Hafiza-hanumu, koja je oporukom ostavila značajna sredstva za obnovu Jalske džamije u Tuzli. Džamija je 1891. godine temeljito obnovljena. Na lijevoj strani ulaza u Jalsku džamiju ukopana je Tahira-hanuma, koja je umrla 23. avgusta 1922. godine. Njen mezar još uvijek obilježavaju lijepo ukrašeni nišani.



Risto Jovanović (Porodica Jovanović)

Pokretač je osnivanja Fonda za pomoć sirotinji, ranjenicima, žrtvama rata i drugim nevoljnicima

„Bogat nije onaj ko puno ima, već onaj ko puno daje“
- Erich Fromm

Risto Jovanović rođen je u Tuzli marta 1864. godine u bogatoj tuzlanskoj trgovачkoj porodici. Školovao se u Tuzli i u Novom Sadu, gdje je pohađao gimnaziju. Poslije školovanja, kao imućan mladi čovjek, putovao je dosta, širivši pritom znanje i iskustva. Stečeno znanje je želio da prenese i primjeni u Tuzli, u svom rodnom kraju. Ubrzo nakon povratka, motivisan, započinje svoju dobrovornu misiju.

Risto Jovanović privlači veliku pažnju javnosti kao inicijator osnivanja prvog Dobrovoljnog vatrogasnog društva u Tuzli 1883. godine. Bio je to njegov prvi veliki projekat. Inicijativa je nastala zbog brige o sigurnosti građana Tuzle. Opću opasnost su tada izazivali ucestali požari. Sve do 1948. godine, Društvo je bilo prva i jedina operativna vatrogasna snaga na ovom području.

Pokretač je, zatim akcije za prikupljanje sredstava za osnivanje Fonda za pomoć sirotinji, ranjenicima, žrtvama rata i svim drugim nevoljnicima. Kao velikodušni donator, lično, svojim je primjerom motivisao sugrađane. Tako se poduhvat Riste Jovanovića pri stvaranju i širenju fonda, pridružuju brojni Tuzlaci, pružajući, nesobično, znatnu materijalnu i moralnu potporu. Risto je bio inicijator i drugih korisnih institucija.

Godine 1886. sazvao je konferenciju za osnivanje pjevačkog društva „Njeguš“ koje je ubrzo potom i krenulo sa radom. Društvo je djelovalo sve do 1941. godine. Majka Riste Jovanovića, Mara, dio svoje imovine darovala je upravo ovom Društvu. Ta imovina se sastojala od nekoliko kuća u tuzlanskoj čaršiji. U tim kućama su se do tridesetih godina 20. vijeka nalazili dućani.

Pred kraj života Risto Jovanović je izjavio kako je svjestan da je ispunio svoju dužnost i prema svojim savremenicima i prema potomcima. Umro je 1. maja 1891. godine. Njegovi nasljednici su nastavili tamo gdje je on stao. Braća Jovo, Pero i Lazo Jovanović, odgajani u duhu dobročiniteljstva, bili su veliki dobrovori, koji su osnovali mnoge društveno-korisne ustanove. Među najznačajnijim bila je zgrada zvana „Fond“, koju je podigao Jovo Jovanović 1899. godine. Zgrada je dobila naziv prema svojoj namjeni. Sva sredstva od iznajmljivanja išla su u korist školskog fonda za školovanje i brigu o siromašnoj djeci.

Prema dokumentaciji Komisije za očuvanje nacionalnih spomenika Bosne i Hercegovine, crkva sv. Georgija na Trnovcu, darovana kao zaklada od strane trgovачke porodice Jovanović, odnosno braće Jove, Pere i Laze Jovanovića, proglašena je 2009.

Filantropi tuzlanskog kraja

godine za nacionalni spomenik Bosne i Hercegovine. Temelji za gradnju crkve su postavljeni avgusta 1899. godine, a gradnja crkve je dovršena u oktobru 1900. godine. Crkva je služila kao porodični mauzolej Jovanovića, a još uvijek se koristi za javna bogosluženja.

Nasljednici Jove Jovanovića također su bili veliki dobrotvori. Braća Đorđe i Risto su sa sestrom Anom

osnovali dobrotvorni fond pod nazivom „Zadužbina Jove Jovanovića i njegove supruge Joke“ u koji su potom zavještali oko 50.000 kruna. Ta sredstva su služila isključivo za dobrotvorne ciljeve.

Zbog svega što su učinili za zajednicu, Risto Jovanović i njegovi potomci su bili cijenjeni i poštovani od građana Tuzle i tuzlanskog kraja.



Darujem zajednici koju volim

Dobrotvorni rad uprave tvornice Solvay u Lukavcu

Rukovodstvo tvornice je stvaralo bolje uslove života u lokalnoj zajednici, izgradnjom i ulaganjem

„Dobročinstvo je jedino blago koje se uvećava davanjem“
- Cesare Cantu

Tokom austrougarske vladavine u Bosni i Hercegovini (1878.-1918.) desile su se značajne društvene, političke i privredne promjene koje će značajno utjecati na historijski razvoj Lukavca. Strani kapital bio je u tom periodu usmjeravan u područja Bosne i Hercegovine koja su bila pogodna za razvoj industrije. Tuzlanski kraj je posebno bio bogat naslagama uglja i soli i stoga se već u prvim godinama vladavine Austro-Ugarske Monarhije razvija u industrijsko središte sjeveroistočne Bosne. U blizini Lukavca, na nenaseljenom području Bare, 1893. godine postavljeni su temelji prvoj bosanskoj tvornici sode. Razvojem ovog industrijskog postrojenja, istovremeno se razvijao i grad Lukavac. Godine 1908. tvornicu preuzima kompanija Solvay, koju je 1861. osnovao belgijski industrijalac Ernest Solvay. Uporedo s brzim razvojem industrijske zone, uprava tvornice ulagala je velike napore i sredstva kako bi od Lukavca stvorila moderan grad sa svim sadržajima potrebnim za normalan život.

Podizanjem stambenih zgrada, kulturnih i socijalnih ustanova u Lukavcu, rukovodstvo tvornice se trudilo stvoriti bolje uslove života u lokalnoj zajednici. Zahvaljujući njima u Lukavcu je izgrađeno niz značajnih javnih objekata: škola, ambulanta, pošta, čitaonica sa bibliotekom, kino, nogometno igralište i vježbaonica, žandarmerijska stanica i nekoliko

prodavnica u kojima se snabdijevalo stanovništvo grada i okolnih sela.

Pod pokroviteljstvom tvornice izgrađena je ambulanta opremljena savremenim uređajima. Brigu o zdravlju stanovnika vodili su ljekar i pomoćno medicinsko osoblje kojima je tvornica osiguravala platu i smještaj. Tvornica je o svom trošku, duži niz godina održavala kurseve iz higijene koje su pohađali stanovnici Lukavca. U crnogoričnoj šumi na Svatovcu, u blizini naselja, tvornica Solvay je sagradila dva objekta koji su služili kao mjesto za odmor radnicima, činovnicima i njihovim porodicama, svima kojima je bio potreban oporavak i čist zrak. Oporavalište su mogli koristi svi stanovnici iz naselja Lukavac.

Značajna sredstva tvornica je izdvajala za obrazovanje. Za smještaj osnovne škole i obdaništa, preduzeće je besplatno ustupalo općini jednu zgradu, te stanove za smještaj nastavnog osoblja. Prilikom podizanja osnovnih škola u okolnim selima, lokalnim organima vlasti uprava tvornice donirala je značajna novčana sredstva. Kulturni život Lukavca odvijao se u ustanovama koje je podigla i finansirala Solvajeva tvornica. Tako je tvornica posjedovala vlastitu biblioteku koju su besplatno mogli koristiti stanovnici Lukavca i

Filantropi tuzlanskog kraja

okoline. Novčanu i materijalnu pomoć tvornica je pružala raznim kulturnim i sportskim društvima poput Sokolskog društva i radničkog nogometnog kluba. Stanovnicima naselja bilo je omogućeno gledanje zvučnih filmova u tvorničkoj kinodvorani.

Zahvaljujući izdašnoj pomoći Solvajeve tvornice, lukavačkim žiteljima je bilo na raspolaganju nekoliko dobrotvornih ustanova, poput radničkog konzuma, nekoliko pekara i mlinova, mesara, zatim nekoliko kovačkih, kolarskih i zidarskih radnji. Ove radnje je o svom trošku osnovala tvornica Solvay i njima je prvenstveno nastojala poboljšati život stanovnika Lukavca i okoline.



Darujem zajednici koju volim

Ismet Mujezinović (Ostavština Ismeta Mujezinovića)

Utemeljitelj je Međunarodne galerije portreta u koju je lično poklonio veliki dio svojih djela

„Ako poštivanje zbog dobrohotnosti, ako divljenje zbog nadarenosti, ako cijenjenost zbog domoljublja, ako omiljenost zbog dobročinstva mogu zadovoljiti čovjekov um, morate imati ugodnu utjehu jer znate da niste živjeli uzalud“

- Erich Fromm

Ismet Mujezinović je rođen 2. decembra 1907. godine u Tuzli. U rodnom gradu je pohađao osnovnu školu i gimnaziju, dok je u Zagrebu završio Akademiju likovnih umjetnosti. Diplomirao je 1929. godine, nakon čega je postdiplomski studij nastavio u Parizu, Beču i Milatu. Po povratku iz inostranstva živio je i radio u Zagrebu, Sarajevu i Tuzli.

Izbijanjem Drugog svjetskog rata na prostoru Bosne i Hercegovine, aprila 1941. godine, Ismet Mujezinović se pridružuje Narodnooslobodilačkom pokretu. Od prvog do posljednjeg dana rata učestvovao je u borbi za oslobođenje domovine od fašističkog okupatora. Pored puške, Ismet se borio i sa kistom u ruci. Dao je značajan doprinos antifašističkoj borbi zahvaljujući svom jedinstvenom umjetničkom talentu. Oslikavao je i dekorisao sale i prostorije u kojima su se održavali važni historijski skupovi i sastanci, poput AVNOJ-a i ZAVNOBiH-a, zatim je rukovodio umjetničkim grupama zaduženim za održavanje moralu boraca, a bio je i rukovodilac partizanske štamparije.

Poslije završetka rata bio je aktivan na promociji kulture i umjetnosti u Bosni i Hercegovini. Dobitnik je mnogobrojnih nagrada, odlikovanja i priznanja. Usavršavao se u međuvremenu na studijskim putovanjima po Evropi. Boravivši u Veneciji, Briselu,

Hagu i Amsterdamu naslikao je veliki broj skica i crteža. Svoj dotadašnji likovni opus potom donosi u Tuzlu. Po povratku u rodni grad, Ismet Mujezinović utežuje Galeriju portreta istaknutih ličnosti, koja zahvaljujući ugledu svog osnivača u svijetu likovne umjetnosti dobiva kasnije potpuniji naziv Međunarodna galerija portreta Tuzla. Za prvu izložbu portreta 1964. godine, Mujezinović je poklonio petnaestak portreta. Iz godine u godinu u Galeriju su pristizala likovna djela visoke umjetničke vrijednosti. Osim vrijednih radova Ismeta Mujezinovića, crteža, skica, akvarela koje je slikar lično poklonio Galeriji, a time i građanima Tuzle, ova kulturna ustanova prikupljala je brojna djela raznih drugih umjetnika.

Impozantan broj djela Ismeta Mujezinovića nalazi se u vlasništvu Međunarodne galerije portreta (preko 2200). Značajan dio toga, Mujezinović je lično poklonio Galeriji. Komisija za očuvanje nacionalnih spomenika Bosne i Hercegovine, 2012. godine, proglašila je kolekciju djela, pod nazivom „Zbirka Ismet Mujezinović“ nacionalnim spomenikom. Pored svojih djela, ustanovi je ostavio i veliki broj dokumentarnog materijala, rukopisne zaostavštine, fotodokumentacije, te svojih ličnih predmeta i memoribilija. Taj materijal je dostupan svim istraživačima historije i umjetnosti, zahvaljujući

Filantropi tuzlanskog kraja

darežljivosti i viziji Ismeta Mujezinovića. Takođe, vlastitu kuću i atelje, u kojem je slikar radio zadnjih 20 godina svoga života, zavještao je gradu Tuzli. Zamislio je to kao galeriju, prostor u kome bi bili izloženi likovni radovi, kao i atelje za mlade umjetnike. Danas objekat nosi naziv Međunarodni atelje Ismet Mujezinović i koristi se za održavanje raznih kulturnih dešavanja, koncerata, izložbi, promocija kao i umjetničkih radionica kroz koje se mlađi ljudi podstiču na kreativni rad i istraživanje kulturno-historijskog nasljeđa.

U ateljeu Ismeta Mujezinovića je 2017. godine otvorena spomen-soba sa muzejskom postavkom, posvećena velikom umjetniku. Sобу су у знак Zahvalnosti i поштovanja отворили грађани Tuzle.



Pašaga Mandžić

Inicijator je i pokrovitelj izgradnje spomen parka u Tušnju

„Pitate li: koja je prava granica bogatstva?

Ona je: prvo, imati što je potrebno, a drugo, imati što je dovoljno.“

- Seneka

Pašaga Mandžić je rođen 6. maja 1907. godine u Tuzli. Do Drugog svjetskog rata radio je kao stolarski radnik. Radničkom pokretu pristupio je u svojoj osamnaestoj godini. Poslije kapitulacije Kraljevine Jugoslavije 1941. godine, Pašaga je aktivno učestvovao u organizovanju narodnog ustanka. U toku Narodnooslobodilačkog rata (1941.-1945.) obavljao je niz važnih vojnih i političkih dužnosti. Važne funkcije u Bosni i Hercegovini obavljao je i poslije oslobođenja zemlje. Bio je član Vlade Narodne Republike Bosne i Hercegovine od 1945. godine. Za Narodnog heroja proglašen je 1953. godine.

Pedesete i šezdesete godine 20. vijeka predstavljale su period obnove i socijalističke izgradnje grada Tuzle. Nakon brzog razvijanja privrede i industrije, Tuzla postaje najznačajniji rudarsko-industrijski centar Bosne i Hercegovine. Tuzla se razvija i u središte administrativnih, obrazovnih, zdravstvenih i kulturnih institucija regije sjeveroistočne Bosne.

Velikog utjecaja na taj proces imao je Pašaga Mandžić. Kao predsjednik Narodnog odbora sreza Tuzla, napornim radom i zalaganjem značajno je doprinio razvijanju tuzlanskog područja. Bio je inicijator niza infrastrukturnih projekata koji su za osnovni cilj imali društveni napredak i poboljšanje životnih uslova stanovništva. Uz to, Pašaga Mandžić

je bio pokrovitelj brojnih kulturnih dešavanja u tuzlanskom kraju. Jedan od značajnijih projekata bila je izgradnja stambenih zgrada u tuzlanskom naselju Tušanj. U okviru tog još uvijek nedovršenog naselja, 17. septembra 1961. godine, svečano je otvoren spomen-park. Inicijator i pokrovitelj izgradnje parka bio je Pašaga Mandžić. On je Tuzli poklonio veliki zemljšni posjed u Tušnju koji je potom bio iskorišten za izgradnju ovog spomen-parka. Tušanj je bilo mjesto rođenja i odrastanja Pašage Mandžića, a sem toga bio je to poseban dio grada gdje su se održavali važni sastanci aktivista koji su podigli ustanak protiv fašističkog okupatora 1941. godine. Socijalistički period (1945.-1992.) u historiji Tuzle obilježila je intenzivna izrada i podizanje spomenika revoluciji i narodnooslobodilačkoj borbi. Svojevrstan spomenik bio je i park u Tušnju. Na prostoru od 2.500 kvadratnih metara smještena je spomen-kuća u kojoj je 1941. godine održan sastanak na kome je izabran rukovodstvo oružanog ustanka. U blizini kuće, na zelenoj površini, postavljene su tri ploče sa imenima poginulih boraca Tušnja. Pored spomen-ploča nalazi se spomen-česma, djelo tuzlanskog umjetnika Ismeta Mujezinovića. Spomen-park u Tušnju imao je veliki travnjak koji je bio namijenjen za održavanje skupova prilikom proslava značajnih jubileja.

Filantropi tuzlanskog kraja

Godine 2012. javni park je prilikom obnove djelimično izmijenjen, tako što je jedan dio parka pretvoren u sportski teren i igralište za djecu. Prilikom svečanog otvorenja obnovljenog parka u Tušnju, gradonačelnik Tuzle Jasmin Imamović se u svom govoru prisjetio lika i djela Pašage Mandžića:

„Dozvolite mi da se u ime svih nas zahvalim porodici Mandžić, porodicama narodnog heroja Pašage Mandžića, njegovog brata Osmana Mandžića, na poklonu Tuzli, ovoga zemljišta sa namjenom parka. Pašaga Mandžić, kao i sinovi Osman, Džemal i Miralem, zajedno sa drugim antifašistima odbranili su nam slobodu i darovali svoju očevinu i djedovinu,

da bude u vlasništvu svih građana, da bude javni park. Svojevremeno je ovo bio jedan od najljepših parkova u Tuzli... Park je ponovo, ako ne najljepši onda jedan od najljepših u Tuzli. Ovaj park simbolizira zajedničku imovinu, antifašizam i razvoj.“



Erna, Nada i Haim Pinto (Legat James Haim Pinto)

Utemeljitelj je Galerije jugoslovenskog portreta u Tuzli

„Način darovanja vrijedi više nego dar“
- Pierre Corneille

Bosanskohercegovački umjetnik i slikar Haim Pinto, rođen je u Bijeljini 1907. godine. Ubrzo nakon njegovog rođenja porodica Pinto se seli u Tuzlu. Haim je već u djetinjstvu pokazivao sklonost ka slikanju. Pohađajući tuzlansku gimnaziju, njegovo slikarsko umijeće dolazi do izražaja. Njegov talenat je prepoznao i podsticao profesor crtanja Mihail Timčišin, koji je nadarenog gimnazijalca, kroz godine podučavanja o umjetnosti i slikarstvu, usmjerio na pravi put.

Poslije završene gimnazije, Haim se nastavlja baviti slikarstvom. Na poziv sestre Erne, koja je živjela u Sjedinjenim američkim državama, Haim Pinto odlazi 1939. godine u Kaliforniju. Po dolasku počinje raditi u animacijskom studiju Walt Disney. Nakon sticanja američkog državljanstva Haim mijenja ime u James (Džeјms). Kao američki vojnik bori se u Drugom svjetskom ratu, tragičnom sukobu tokom kojeg je Haim izgubio roditelje i sestru. Po završetku rata, 1945. godine, James Haim Pinto se vraća slikarstvu. Upisuje se na umjetničku akademiju The Chouinard Art Institute u Los Angeles-u i u 41-oj godini završava studij. Od tada izlaže samostalno i aktivno učestvuje na brojnim kolektivnim izložbama.

Od 1948. godine živi i radi u Meksiku, gdje prihvata mjesto predavača na Institutu „Allende“ u San Miguel de Allende-u. Na Institutu predaje štafelajno

slikarstvo i slikarstvo murala. I sam se intenzivno bavi zidnim slikarstvom. U Meksiku je James Haim Pinto doživio punu društvenu i umjetničku afirmaciju. Ukazano mu je značajno priznanje i pozitivna kritička recepcija, kako u meksičkoj tako i u američkoj štampi i stručnoj literaturi. Dobitnik je brojnih značajnih nagrada. Njegova djela, slike, skulpture i murali, nalaze se u muzejima, galerijama i privatnim kolekcijama širom svijeta.

I pored toga što je najveći dio života proveo u Sjedinjenim američkim državama i u Meksiku, Pinto se interesovao za prilike, društvena kretanja i život u staroj domovini, Jugoslaviji. Istakao se u humanitarnim akcijama za pomoć žrvama zemljotresa u Banja Luci i Skoplju. Sa Tuzlom, gradom u kojem je odrastao i napravio prve umjetničke korake, zadržao je posebnu, neraskidivu vezu. Svojim likovnim djelima i novčanim prilozima uvrstio se među utekuljitelje Galerije jugoslovenskog portreta u Tuzli, gdje mu je priređena i prva samostalna izložba u domovini, 1979. godine.

Veliku ulogu u životu slikara imala je njegova sestra Erna Pinto Englander. Nedugo nakon Haimove smrti, 1987. godine, Erna dolazi u Tuzlu. Tokom posjete u septembru 1988. godine, Galeriji i Opštini Tuzla poklanja 8 djela Jamesa Haima Pinta. Tom prilikom

Filantropi tuzlanskog kraja

gospođa Erna Englander je insistirala na formiranju Legata „James Haim Pinto“ pri Galeriji jugoslovenskog portreta u Tuzli. Ubrzo je došlo do realizacije tog projekta. Legat je zvanično uspostavljen 1989. godine, a sačinjavala su ga umjetnička djela Haima Pinta, koje su Galeriji poklonile njegove sestre, Erna i Nada (Milland), ispunjavajući tako posljednju želju umjetnika, želju o simboličnom povratku domu. Pored umjetničkih djela, Erna Englander je poklonila i značajna novčana sredstva za održavanje Legata i Galerije.

Legat „James Haim Pinto“ obuhvata 117 crteža, grafika, slika i skulptura, umjetničkih djela koja i dalje značajno obogaćuju fundus Međunarodne galerije portreta u Tuzli (nekadašnje Galerije jugoslovenskog portreta).



Dragiša Trifković i Danica Jovičić

(Ostavština Dragiše Trifkovića)

Autor je grba Grada Tuzle, a svoj umjetnički opus darovao je Tuzli

„Srce je najjače kad otkucajima odgovara na plemenite zamisli“

- Ralph W. Emerson

Veliki tuzlanski umjetnik Dragiša Trifković, rođen je 7. aprila 1912. godine u siromašnoj radničkoj porodici. Osnovnu i Građansku školu završio je u Tuzli. Kroz školovanje pokazuje izvanredan talent u slikarstvu. Dalje obrazovanje nastavlja u ateljeu vajara Ante Matkovića, gdje uči o tehnikama zidnog slike i vajarstva. Veliki utjecaj na Dragišu i njegov umjetnički rad ostavio je poznati tuzlanski kipar Franjo Leder. Dva umjetnika su zajedno radili na izradi skulptura za most preko rijeke Jale. Vajarsko znanje Dragiša Trifković je usavršio u Beogradu, gdje je pohađao Državnu umjetničku školu. Školovanje je morao prekinuti zbog teškog zdravstvenog stanja. Slikarstvom se bavio i tokom boravka u sanatorijumu, gdje se oporavljao od tuberkuloze. Početak Drugog svjetskog rata dočekuje u Tuzli. Sa bratom Boškom ilegalno učestvuje u Narodnooslobodilačkom pokretu. Nakon oslobođenja Tuzle 1944. godine, uključuje se u rad Odsjeka za umjetnost i kulturu, koji je vodio Ismet Mujezinović.

Čitav životni i radni vijek Dragiša Trifković proveo je u Tuzli. Pored umjetničkog, bavio se i pedagoškim radom. Bio je nastavnik likovnog obrazovanja u Gimnaziji i Učiteljskoj školi. Bio je prvi upravnik Galerije portreta u Tuzli.

Autor je velikog broja vajarskih radova, reljefa, bisti, statueta, statua, spomenika i plaketa. Spomenici, čiji je autor Dragiša Trifković, nalaze se većinom u Tuzli, ali i drugim mjestima tuzlanske regije.

Posebnu aktivnost je pokazao u rekonstrukciji izgleda stare Tuzle. Bio je inače veliki zaljubljenik u historiju. Spajivši slikarsko umijeće i historijske činjenice, predstavio je javnosti mape grafika i crteža stare Tuzle, koje predstavljaju vrijedan likovno-arhitektonski dokument o gradu s kraja osmanske i početka austrougarske uprave.

Bio je takođe kolezionar foto-dokumentacije i pisane građe iz prošlosti Tuzle i njene okoline. Priključeni materijal mu je poslužio pri pisanju i objavljivanju zbirke od pet knjiga pod nazivom "Tuzlanski vremeplov". Autor je grba grada Tuzle, koji i danas predstavlja prepoznatljiv simbol u čitavoj Bosni i Hercegovini.

Dragiša je izlagao svoja djela na brojnim međunarodnim izložbama, ali najviše pred domaćom publikom. Vajarskim stvaralaštvom se bavio do posljednjeg dana. Preminuo je 2000. godine u 88. godini života. Jedna od umjetnikovih želja bila je da svoj umjetnički opus daruje Gradu. Tu želju je

Filantropi tuzlanskog kraja

ispunila Danica Jovičić, njegova sestrična. Ona se brižljivo brinula o zaostavštini Dragiše Trifkovića, njegovim umjetničkim djelima, dokumentaciji, ličnim stvarima i ateljeu. Godinama nakon njegove smrti, Danica je nesebično ustupala različita djela i građu potrebnu za umjetničke izložbe. Zahvaljujući njenom angažmanu mnoga vrijedna djela su ostala sačuvana za buduće generacije.

Idealnu priliku za ispunjenje želje Dragiše Trifkovića o poklanjanju svog djela Gradu, Danica Jovičić je prepoznala u obnavljanju zgrade Muzeja istočne

Bosne u Tuzli. Bila je to pouzdana i sigurna institucija sa kojom je Dragiša već mnogo puta sarađivao u prošlosti. Ostavština Dragiše Trifkovića sa danas nalazi u tuzlanskom Muzeju, gdje je u najboljem svjetlu izložena pažnji i znatiželji svih poštivalaca umjetnosti i historije.



Derviš Sušić

(Lična zbirka „Derviš Sušić“)

Bogata zbirka je poklonjena općini Tuzla i Arhivu Tuzlanskog kantona

*„Poklon nije sadržan u usluzi ili poklonu,
već u namjeri onoga ko poklanja“*

- Seneka

Derviš Sušić je bio istaknuti bosanskohercegovački pripovjedač, romansjer i dramski pisac. Rođen je 3. juna 1925. godine u Vlasenici. Gimnaziju je završio u Tuzli, nakon čega je poхађao Učiteljsku školu u Sarajevu. Narodnooslobodilačkom pokretu se priključio 1942. godine. Nakon rata je kao učitelj radio u Srebrenici i Tuzli. Postje je bio urednik lистova Oslobođenje i Omladinska riječ, te vojnog lista Front. Radio je u Narodnoj biblioteci Tuzla na poslovima upravnika, a isti posao je obavljao i u Arhivu Tuzla do 1964. godine, nakon čega je radni angažman nastavio kao dramaturg u Narodnom pozorištu Tuzla. Neko vrijeme bio je postavljen za referenta za kulturu i narodno prosvjećivanje.

U međuvremenu, pored društveno-političkih aktivnosti, Derviš Sušić se bavio književnim radom i bio je vrlo plodan autor. Unutar njegova književnog opusa mogu pronaći raznovrsne teme koje portretiraju različita razdoblja s motivima iz daleke prošlosti, doba narodnooslobodilačkog rata i revolucije i poratna razdoblja. Najvažnija djela su mu „Uhode“, „Tale“, „Ja, Danilo“, „Veliki vezir“ i dr. Od 1978. godine bio je predsjednik Udruženja književnika Bosne i Hercegovine i član Akademije nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine. Dobitnik je visokih društvenih priznanja, poput Dvadesetsedmojulske nagrade, Nagrade ZAVNOBiH-

a i AVNOJ-a. Derviš Sušić je preminuo u Sarajevu 1. septembra 1990. godine.

Članovi porodice Derviša Sušića, poštujući njegovu želju da svom gradu, pored svojih književnih djela, daruje više, odlučili su zaostavštinu jednog od najvećih bosanskohercegovačkih književnika i kulturnih radnika, predati tuzlanskim institucijama kulture. Najprije je sin književnika Sušića, Muhamed Sušić, raznovrsnu dokumentarnu građu i očeve lične predmete predao Općini Tuzla. Općina je potom cijelokupni materijal proslijedila Arhivu Tuzlanskog kantona 2011. godine na daljnje čuvanje i zaštitu, uz obavezu prezentacije sadržaja. Prilikom preuzimanja dogovoren su i detalji saradnje Općine Tuzla, Arhiva Tuzlanskog kantona i Doma mladih Tuzla, koja bi rezultirala prezentacijom preuzete dokumentacije. Nakon stručne arhivske obrade, nastala je lična zbirka „Derviš Sušić“.

Zbirka se sastoji od pisane dokumentacije, nacrta i bilješki za romane, scenarija za filmove, završenih i nezavršenih dramskih i proznih tekstova (kucanih na mašini i u rukopisu), genealogija, historijskih tekstova, izveštaja, knjiga i slično. Nalaze su tu i pisma, crteži članova porodice i pisma prijatelja. Zbirka zatim sadrži predmete koji su pripadali književniku. U taj dio zbirke spadaju saz, pisaća

Filantropi tuzlanskog kraja

mašina, gramofonske ploče, kaput i šešir te više ordena i priznanja kojima je Derviš Sušić odlikovan zbog svojih zasluga u književnosti i za društveni angažman. Arhiv Tuzlanskog kantona je preuzeo još i 65 fotografija Derviša Sušića i članova njegove porodice, te jedan portret književnika, autora Ismeta Mujezinovića. Fotodokumentaciju je Arhiv dobio od g-dina Mustafe Sušića, čime je značajno obogaćena lična zbirka "Derviš Sušić".

Ova Zbirka jedna je od najvažnijih, među ličnim i porodičnim fondovima i zbirkama koje se nalaze u

Arhivu Tuzlanskog kantona. Njen sadržaj korišten je za izradu izložbe "Derviš Sušić" koja je, kao stalna postavka fotografija, rukopisa i predmeta, otvorena u Domu književnosti, a jedan dio je izložen i u Narodnoj i univerzitetskoj biblioteci „Derviš Sušić“ u Tuzli.



Risto Milićević

Naučno-istraživačkim radom ostvario je veliki društveni doprinos

*„Sve što je autentično, istinsko pojaviće se u obliku poklona.
Pa makar nam izgledalo i slučajno“*

- Jose Saramago

Risto Milićević je živio zanimljiv i sadržajan život. Rodio se 3. oktobra 1922. godine u Nenovićima kod Trebinja. Potiče iz radničke porodice. Nakon završetka osnovne škole odlazi u Dubrovnik gdje izučava trgovачki zanat. Nakon toga život ga vodi u Kraljevo gdje se dalje školuje, a 1941. godine, početkom Drugog svjetskog rata, vraća se u rodni kraj, gdje se priključuje partizanima. Svoje ratno putovanje opisao je u knjizi „Dani nezaborava“, objavljenoj u Sarajevu, 1984. godine.

Po završetku rata, kao oficir JNA, službovao na raznim poslovima u Sarajevu, Foči, Osijeku i Vinkovcima. Tokom obnove zemlje učestvovao je na izgradnji autoputa Bratstvo-Jedinstvo u svojstvu instruktora za rad sa omladinom. U Tuzlu se doselio 1961. godine. Na dužnosti načelnika Doma JNA intenzivno se angažuje u organizacijama kulture i obrazovanja. Kao profesor je radio u Gimnaziji i Srednjoj medicinskoj školi. Penzionisan je 1965. godine kao potpukovnik JNA.

Omiljeni hobi Riste Milićevića bila je fotografija. Fotografijom se počeo baviti kasno, u zreloj životnoj dobi. Kao vrstan fotograf izabran je 1967. za predsjednika Foto-kino kluba Tuzla. Bio je učesnik brojnih klupskeh, republičkih, saveznih i međunarodnih izložbi. Fotografije su mu odabirane i

za kolekcije jugoslovenske fotografije u Budimpešti, Istanbulu i Parizu. U periodu 1982/1983. bio je predsjednik Foto-saveza BiH. Risto Milićević je za postignute rezultate dobio niz priznanja, pohvala i nagrada. Bio je inicijator i organizator poznatih salona umjetničke fotografije u Tuzli te republičkih, saveznih i drugih izložbi fotografije priređivanih u Tuzli od 1967. do 1992. godine.

Pored aktivnosti u Foto-savezu bio je angažovan i u radu drugih institucija kulture i obrazovanja na području opštine Tuzla: Savjetu za kulturu, Kulturno-prosvjetnoj zajednici, Fondu za kulturu, Radničkom univerzitetu, Narodnom pozorištu i drugim. Značajno je i njegovo naučno djelo, knjiga "Hercegovačka prezimena", u kojoj je Milićević popisao preko 2500 prezimena uz obrazloženje i porijeklo porodice koja nosi određeno prezime. Kao majstor fotografije objavio je djelo „Fotomonografija“ na preko 400 stranica. Kao kulturni i naučni radnik Risto Milićević je bio saradnik brojnih tuzlanskih institucija nauke, kulture i obrazovanja. Uvažavan i cijenjen kao intelektualac, bio je rado viđen gost muzeja, pozorišta i biblioteke. Koristeći se bogatim sadržajima tih institucija, Milićević se naučno-istraživačkim radom trudio ostvariti doprinos društvu. Njegov trud nije bio uzaludan. Risto

Filantropi tuzlanskog kraja

Milićević je preminuo u Tuzli, 18. aprila 2014. godine.

Još za vrijeme svog života izrazio je želju da veći dio svoje privatne biblioteke pokloni tuzlanskoj biblioteci u znak zahvalnosti za dugogodišnju uspješnu saradnju. Tako je Narodna i univerzitetska biblioteka "Derviš Sušić" postala bogatija za 830 novih knjiga iz različitih oblasti, koje je kao poklon

građanima Tuzle donirala porodica pokojnog Riste Milićevića. Nada Remetić, kćerka pokojnog Riste, uručila je ovu vrijednu donaciju, te se tom prilikom zahvalila kolektivu Biblioteke, u nadi da će knjige pronaći svoj put do šire čitalačke publike.

"Knjiga je uvijek predstavljala ključ za mnoga vrata, pa tako će i ove pronaći put do čitalaca, što je u suštini bila želja pokojnika ali i njegove porodice", rekao je tom prilikom Edin Jahić, direktor Biblioteke, zahvalivši se porodici na lijepom gestu.



Behram-beg

Vakif i graditelj medrese i Behram-begove džamije u Tuzli

„U darežljivosti i pomaganju, budi poput tekuće vode“
- Rumi

Iako je najpoznatiji vakif Tuzle, Turali-beg, imao velikog utjecaja na urbani, privredni i kulturni razvoj, u ovoj se kasabi do kraja XVII stoljeća spominju i drugi vakufi. Jedan takav vakuf osnovao je Behram-beg i podigao je medresu prije 1626. godine, kada se ona prvi put spominje u pisanim izvorima. Podizanjem medrese, Donja Tuzla je postala jedan od kulturno-prosvjetnih centara.

O samom Behram-begu se ne zna mnogo, ali se u jednom dokumentu u sidžilu¹ tuzlanskog kadije iz sredine XVII stoljeća kao potpisnik nalazi neki Emrullah Čelebi, iz svite Behramzadea. Behramzade je gotovo sasvim sigurno, prezime potomaka Behram-bega.

Behram-beg je zgradu medrese podigao nedaleko od džamije koju je temeljito obnovio, a za koju se osnovano može pretpostaviti da je bila carska i koja se od tada naziva Behram-begova džamija. Prema nekim mišljenjima, kada je u Donjoj Tuzli otvorena i druga spomenuta medresa vakife Hadži-badže kadun, koja je nazvana *Džedid* (nova), Behram-begova medresa nazvana je Atik (stara). Od tada je nosila i službeni naziv Atik-medresa.

Tokom XIX stoljeća sagrađena je zgrada medrese u arapsko-maurskom stilu, no uslijed tonjenja, zgrada

je porušena 1974. godine. Sačuvan je samo portal koji je vremenom postao jedan od prepoznatljivih simbola Tuzle. Rad medrese prekinut je 1949. a ponovo uspostavljen 1993. godine. Danas se kompleks medrese sastoji od školskih, internatskih zgrada, vakufskog objekta i novoizgrađene džamije.

Za njegovo ime veže se i džamija koja ima razne nazine (Atik, Behram-begova, Šarena). Radi se zapravo o Časnoj džamiji koja se spominje u XVI stoljeću, a koju je Behram-beg obnovio sredstvima iz svog vakufa u XVII stoljeću. Godine 1871. Donju Tuzlu je zahvatio požar u kojem je izgorjela i ova džamija zajedno sa medresom i mektebom, a nekoliko godina kasnije na istom mjestu sagrađena je Šarena džamija kakvu danas poznajemo. U svim oblikovnim odlikama - obradi fasade, obliku otvora, korištenju dekorativnog elementa nazubljenih prsobrana, u vijencima, kao i u obradi unutrašnjosti korišten je oblikovni izraz pseudomaurskog manira. Arhitekt Franc Kuril je 1895. godine izradio projekt adaptacije, prema kojem je izvorna drvena kupola zamijenjena četverovodnim krovom.

Komisija za očuvanje nacionalnih spomenika proglašila ju je nacionalnim spomenikom 2010. godine. Za nju su posebno vezane starije generacije Tuzlaka. U toku je njena rekonstrukcija i vraćanje izgleda sa kupolom kojeg je imala prije požara 1871. godine.

¹ Sudski protokol

Filantropi tuzlanskog kraja



Husein-kapetan Gradaščević - „Zmaj od Bosne“

Njegove zadužbine proglašene su Nacionalnim spomenicima BiH

„Ja sam mala olovka u ruci pisca Boga koji šalje ljubavno pismo svijetu“

- majka Tereza

Kad se spomene ime Husein-bega Gradaščevića odmah se zna da je to "Zmaj od Bosne", vođa Pokreta za autonomiju 1831/32. godine. Ali kakav je bio čovjek? Iako je živio svega 32 godine, on je postao najznačajnija historijska ličnost u Bosni 19. stoljeća. *Njegova ličnost, duboko se usadila u duše širokih slojeva naroda. On je postao simbol junaštva, požrtvovanja...*

Husein-kapetan Gradaščević je rođen 1802. godine u Gradačcu, od roditelja Osman-kapetana i Melek-hanume. Djedinjstvo je provodio oko gradačačke tvrđave, a okolnosti u kojima je rastao obilježene su burnim političkim i vojnim događanjima u Bosni i njenom susjedstvu toga vremena.

Husein je rano ostao bez roditelja: otac mu je umro kada je on bio dječak od svega deset godina, a prema raspoloživim izvorima, majka mu je umrla prije oca. Husein-kapetan je rastao uz svoga najstarijeg brata Murat-bega, iskrenog, poštenog i pravednog kapetana koji je snažno uticao na njega. Husein-kapetan Gradaščević je bio privržen porodici. Rano se oženio Hanifom, sestrom derventskoga kapetana Mahmud-bega i imao sina Muhamed-bega i kćerku Šefiku.

Husein-kapetan Gradaščević je svoj vakuf utemeljio u razdoblju između 1820. i 1831. godine što se veže sa datumom stupanja na kapetansku dužnost 1820. godine. Njegovi vakufi nalazili su se u Gradačcu, Modrići i Brčkom.

Dobrima iz svoga vakufa, Husein-kapetan Gradaščević je dao neprocjenjiv doprinos u razvoju obrazovnog, kulturnog i vjersko-prosvjetnog života gradačačkog i okolnog stanovništva. Među istaknutim graditeljskim ostvarenjima Husein-kapetana Gradaščevića najznačajniji su njegova džamija nazvana Husejnija, zatim Sahatkula, veliki dvorac u selu Čardak nedaleko od Gradačca, katolička crkva i župni stan u selu Tolisa kod Gradačca.

Najznamenitiji vakufske objekat koji je dao izgraditi je potkupolna džamija podno gradske tvrđave. Husein-kapetanova džamija (Husejnija) sagrađena je 1826. godine i istina, nije najstarija, ali je iz više razloga najpoznatija gradačačka džamija. Iz zahvalnosti za ono što je učinio za Gradačac, u Husejniji se poštuje višestoljetna tradicija da se petkom, tokom Džuma-namaza, uči posebna molitva pred dušu dobročinitelja i onoga koji želi Džennet i visoke položaje u njemu, Husein-kapetana, sina ovdašnjeg i cijelog svijeta islamskog.

Filantropi tuzlanskog kraja

Osim džamije, Husein-kapetan je 1824. dao sagraditi i Sahat-kulu u gradskoj tvrđavi, a obje ove zadužbine koje su proglašene Nacionalnim spomenikom Bosne i Hercegovine 2004. godine.

Husein-kapetan je ostavio i druge graditeljske tragove na području kapetanije, odboravajući i dajući potporu gradnjama i bez sultanovog berata (dozvole), što nije bila odlika tog doba. No, Husein-beg nije mario za berate, izdavao je svoje dozvole, jer se radilo o njegovim ljudima. Bio je to izraz njegove brige za sve ljude u kapetaniji, kao i znak zrelosti i duboke osjećajnosti. Najznačajnije takve građevine su zgrade u katoličkom selu Tolisa,

katoličke crkve u selima Dubrave i Garevac, te pravoslavna crkva u Obudovcu.

Poslije političkog sloma i sloma Pokreta za autonomiju, Husein-kapetan otiašao je u progonstvo a posljednje dane proveo je u Istanbulu. Umro je 17. avgusta 1834, a sahranjen je na Ejjubu, daleko od Gradačca i Bosne, kojoj najviše pripada. Koliko je bio cijenjen i poštovan, te pravedan prema svim stanovnicima svoje kapetanije govore stihovi:

otkad je Posavina.

Izgubila kapetana,

Posljednjega Huseina,

Probitačna nejma dana.



Dr. Mehmed Sami Šerbić

Začetnik je organizovane zdravstvene službe u tuzlanskoj regiji i inicijator gradnje Hastahane (bolnice) u Tuzli

"Time što dobrotu širimo oko sebe, istovremeno je učvršćujemo i u sebi samima"

- Arne Garborg

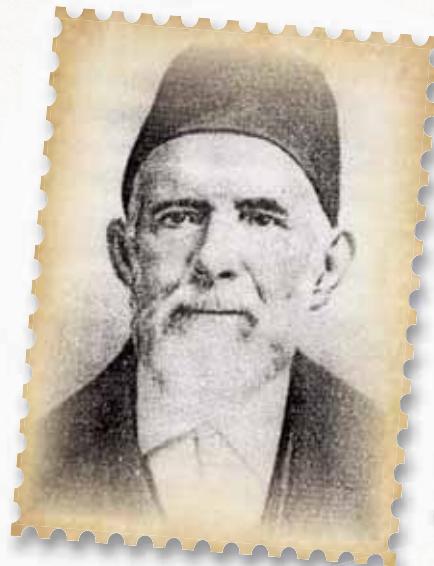
Mehmed Sami Šerbić rođen je u zanatlijskoj porodici 1847. godine u Sarajevu i prvi je diplomirani ljekar porijeklom iz Bosne i Hercegovine. Tadašnji bosanski valija Šerif Topal Osman-paša, poslao ga je na školovanje u Carigrad, a po povratku u domovinu Šerbić je kratko vrijeme radio kao ljekar Zvorničkog kadiluka, a 1874. godine biva postavljen za glavnog ljekara sandžaka, sa Tuzlom kao glavnim gradom.

Izuzetnim zalaganjem uspijeva u nakani izgradnje Hastahane (bolnice), najstarije ustanove ovog tipa u sjeveroistočnom dijelu Bosne. Otvaranje Hastahane, u jesen 1874., predstavljalo je začetak organizovane zdravstvene službe u tuzlanskoj regiji. Nalazila se u nekadašnjoj Strmoj ulici (Prcića kuća), a sagrađena je vakufskim sredstvima. Bolnica je imala četiri sobe s deset bolničkih postelja, ordinaciju i prijemnu ambulantu, bolesničku kuhinju, sobu za osoblje i molitvu. Nakon austrogarske okupacije, doktor Šerbić je prema novom zakonu nostrificirao diplomu u Beču već 1879. godine. Svoje znanje prenio je u knjigu *Kavanini Džerrahin (Propisi o hirurzima)* iako nije dokazano je li bio njen autor ili urednik. Dr. Šerbić, kao usamljeni stručnjak, je u to vrijeme nosio teško breme – odluke je morao donositi sam, uvijek je bio u kontaktu s oboljelima. Ljudskost i etika nisu mu

dali da pravi razlike ni između bogatih i siromašnih, niti razlike po vjeri. Posvećivao se svakom bolesniku i istovremeno ulagao u svoje znanje. Hastahana je radila do 1. juna 1886. godine kada se ustanovljava Općinska bolnica s 30-37 bolesničkih kreveta u kojoj je Šerbić obavljao dužnost glavnog gradskog ljekara. Objekat Hastahane je tad dobio stambenu funkciju zadržavši izvorni vanjski oblik i izgled. Unutrašnja dispozicija objekta je, uslijed podjele na dvije stambene jedinice nešto izmijenjena. Zgrada i danas ima stambenu funkciju, a ulica u kojoj se nalazi nosi ime po doktoru Šerbiću.

Pet godina nakon otvaranja Općinske bolnice, Šerbić je osnovao Čitaonicu (Kiraethanu) u zgradi *Baščaršija*, koju je vodio sve do njenog gašenja 1914. U vrijeme dok je bio na čelu Čitaonice, kontinuirano je radio na povećavanju fonda knjiga, nabavljajući ih čak i iz inostranstva. I sam dr. Šerbić govorio je turski, arapski, perzijski, francuski i grčki jezik. Kontinuirano je dijelio svoje znanje držeći predavanja ne samo iz medicine nego i drugih oblasti, boreći se protiv praznovjerja i nestručnosti. Dobročinitelj i vjernik, Sami je bio posljednji dobrotoljni šejh Nakšibendijske tekije u Tuzli. Učestvovao je i političkom životu Tuzle, te je biran u organe općinske uprave kao narodni zastupnik sve do početka Prvog svjetskog rata.

Šerbić je preminuo 1918. godine. Neki podaci govore da je iza njega ostalo osmero djece, od kojih je posebno važno istaknuti Hibu Šerbić Ramadanović, prvu muslimansku studenticu na Medicinskom fakultetu u Beogradu. Kasnije je vodila Prvu internu kliniku u Sarajevu. U njenom je posjedu bila Samijeva originalna diploma iz Carigrada na kojoj stoji da „u svim carskim, Bogom čuvanim zemljama može vršiti cjelokupnu ljekarsku praksu.“



Rade Peleš

Pokretač inicijative za otvaranje prvog muzeja u Tuzli

*„Najljepše stvari na svijetu ne mogu se vidjeti niti čak dodirnuti.
Moraju se osjetiti srcem.“*

- Helen Keller

Rade Peleš bio je direktor Građanske škole u Tuzli, a za njegovo ime se veže prvi pokušaj osnivanja muzeja u Tuzli zabilježen 30-ih godina XX stoljeća. Ovaj pokušaj rezultat je privatne inicijative i Peleševa angažmana. Pišući članak pod nazivom „Muška i ženska muslimanska nošnja u Bosni“, Peleš je spomenuo svoju motivaciju za pokušaj otvaranja muzeja: *Da je neko pred 40-50 godina počeo ovdje sakupljati starine u Tuzli, danas bi tuzlanski muzej bio čuven i viđen, jer ne bi mnoga i lijepa i vrijedna starina iz njega otišla nego bila sačuvana... Da spasem što se da spasti, otpočeo sam 1931. godine skupljati starine.*

Sama postavka bila je daleko više od privatne kolekcije. Bio je to začetak etnografske, arheološke i historijske zbirke. Svaki predmet dobio je broj i zaveden je u „Popis“. Kao čovjek bez potrebne stručne spreme, iskustva i bez podrške i razumijevanja vlasti i okoline, Rade Peleš uspio je formirati pravi mali muzej, prvi muzej u Tuzli.

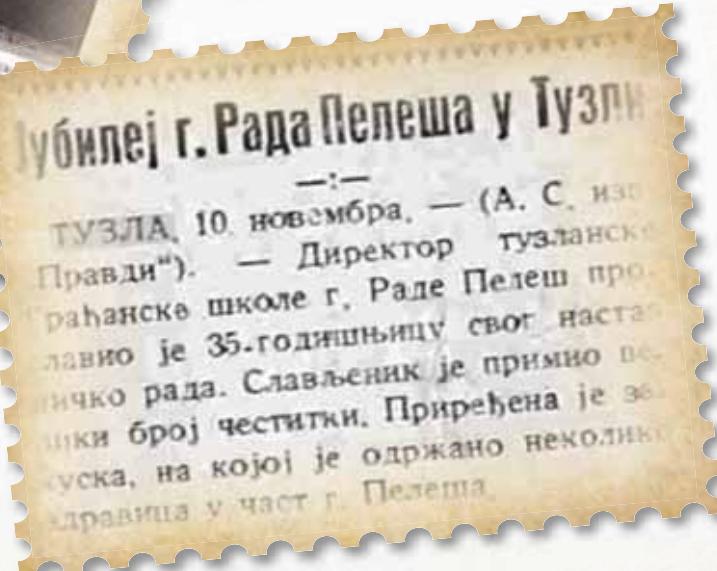
Za potrebe muzeja, Srpska pravoslavna opština u Tuzli ustupila mu je jednu sobu, a gradska opština dala je jednu policu na kojoj su bili smješteni arheološki, etnografski i historijski predmeti. U novembru 1933. godine na vratima sobe s prikupljenim eksponatima bila je istaknuta i tabla s

natpisom „Tuzlanski muzej“. Za rad ovakve institucije nažalost, nisu bili dovoljni samo dobra volja i entuzijazam, pa je Peleš predložio osnivanje gradskog muzeja. Međutim, gradske vlasti nisu imale sluha za ovo i njegov prijedlog je odbijen, a sva prikupljena građa i arhiv ovog muzeja nestali su u Drugom svjetskom ratu.

Sačuvan je samo „Popis“ muzeja koji je Rade Peleš pisao svojom rukom. Po tom popisu danas znamo kakva je bila postavka muzeja. Upravo je ovaj popis kao zaostavštinu i sjećanje na velikog kulturnog radnika i dobrotvora Radu Peleša njegov sin Momčilo Peleš poklonio Muzeju Istočne Bosne koji i danas djeluje u Tuzli i nastavlja plemenitu misiju koju je započeo Rade Peleš.

Rade Peleš rođen je 27. februara 1876. godine u Gornjem Seničaku u Hrvatskoj. Radio je kao učitelj i nastavnik, a od 1913. godine živio je i radio u Tuzli. U Tuzli je i penzionisan 1935. godine sa položaja direktora ondašnje trgovачke škole. U toku Drugog svjetskog rata aktivno je sarađivao sa NOP-om, te je 1943. godine, poslije prvog oslobođenja Tuzle izabran za prvog predsjednika Okružnog narodnooslobodilačkog odbora za Tuzlanski okrug. Poginuo je 11. decembra 1943. godine.

Peleš se bavio i publicističkim radom, te je objavio niz pedagoških članaka u Školskom vjesniku, a saradivao je u Seljačkom kolu i Pravdi. Pored toga, bavio se i nizom drugih kulturno-prosvjetnih i društvenih aktivnosti: bio je jedan od osnivača Srpske privredne zadruge, upravljaо je građevinskom zadrugom, tuzlanskim ogrankom organizacije skauta (izviđača), vodio kurseve esperanta, te kurseve za zanatske i trgovачke pomoćnike.



Branko Vajić – Čiča

**Stvorio je bogatu arheološku i etnološku zbirku slika i rukopisa,
osnovao Zavičajnu muzejsku zbirku u Gračanici**

*„Ljubaznost uzvrati ljubaznošću, ali zlo uzvrati pravdom“
- Konfučije*

Branka Vajića – Čiče, dugogodišnjeg direktora „donje škole“ u Gračanici, i danas se rado sjećaju njegovi stariji sugrađani. Pamte ga kao izuzetno vrijednog i poštenog čovjeka, nevjerovatne snage, radne energije i entuzijazma. Sijao je optimizam svuda oko sebe, stvarao kreativno ozračje, pokretao ljudе na aktivnost, pomagao ljudima komšijama u nevolji, volio svoje đake.

Čiča je rođen 1919. godine u selu Osojnici na Ozrenu, gdje je proveo djetinjstvo i ranu mladost. Završio je Građevinsku školu u Doboju, a potom su ga roditelji poslali u željezničku radionicu u Sarajevo. Tamo je spoznao težak položaj radnika što ga je vjerovatno nagnalo da se priključi Komunističkoj partiji. Aktivno se borio u Drugom svjetskom ratu, preživio teško ranjavanje i demobilisan je po povratku sa liječenja 1945. godine. Tokom perioda liječenja, „sumnjalo se na njegovu odanost Partiji“ te je izbačen. Njegovi dotadašnji drugovi otpisali su ga pod optužbom za izdaju jer se liječio u Zagrebu (u tadašnjoj NDH).

Nakon tih dešavanja, završio je prvo Učiteljski kurs u Tuzli 1946. godine, a zatim vanredno stekao diplomu Učiteljske škole. Našao se u Gračanici, radeći kao nastavnik matematike i direktor škole „Mitar Trifunović Učo“. U to vrijeme, škola bilježi svoj

najbrži razvoj, a Čiča je bio njena lična personifikacija. Njegovi kabineti opštetehničkog obrazovanja bili su opremljeni raznim alatima, kao i školska zadruga koja je imala svoju vlastitu štampariju, ribnjak, trgovinu, te poljoprivredno dobro. Škola je bila primjer za ugled, pa se i danas priča o brdima oko Gračanice, koje je Vajić sa svojim đacima pošumljavao. Vajićeva školska zadruga je bila nešto izuzetno i jedinstveno u BiH. O tome su pisale i novine, dolazili mnogi da se uvjere na licu mjesta da je sve što su čitali istina. Vajić, više nego skroman, zasluge je pripisivao svojim đacima, i tako na najbolji način pokazivao koliki potencijal leži u mладим ljudima, samo ako se pravilno usmjere. Često je govorio „Djeca su čudo“, a on je sa njima doista pravio čudo.

Iako je predavao matematiku, Vajićeva ljubav bila je historija, posebno arheologija i geologija. Kao zaljubljenik starina, zajedno sa đacima, stvorio je bogatu i zanimljivu arheološku i etnološku zbirku slika, rukopisa, itd. Stalno je podsticao učenike na prikupljanje predmeta kulturno-historijskog naslijeđa, njihovo opisivanje, crtanje skica, vodio ih je na teren, a u holu škole napravili su malu muzejsku postavku arheološkog materijala, koja se sastojala od tri vitrine, prema pričanju njegovih učenika. Vajić je raspolagao i sa bogatom privatnom

Filantropi tuzlanskog kraja

zbirkom predmeta (urne, fibule, bronzani predmeti, kolekcija raznog rimskog novca). Sve je to sakupio obilazeći razne arheološke lokalitete, ali i otkupom nekih vrednijih eksponata od građana.

Branko Vajić dao je neprocjenjiv doprinos u oblasti zaštite i valorizacije spomenika kulture i prirode na gračaničkoj općini i šire. Njegovim zalaganjem i entuzijazmom osnovana je Zavičajna muzejska zbirka u Gračanici objedinavanjem dviju školskih muzejskih kolekcija. Tome su pridodani i arheološki nalazi koji su sačuvani 1950-tih godina, zahvaljujući tadašnjem predsjedniku gračaničkog sreza Asimu Dževdetbegoviću, kao i sve ono što je sam Vajić na terenu sakupio. Zbirka je u početku bila smještena u

jednoj prostoriji novosagrađenog Doma kulture (današnja zgrada BKC-a). Vajić je desetak godina volonterski radio kao rukovodilac zbirke, prikupljajući novu građu i podatke. Nakon Vajićeve smrti, 1989. godine, Zavičajna zbirka pala je u zaborav zbog niza okolnosti. Tako je bilo do 2005. godine, kada je počelo ponovo izlaganje eksponata, ali nažalost privremenog karatera. Tek 2014. godine, uprava BKC-a istrajala u pokušaju da Zavičajna zbirka postane stalna kolekcija.

Vajić je bio saradnik Muzeja Istočne Bosne i počasni član Društva muzejskih radnika Bosne i Hercegovine. Bio bi sretan da zna da su ostali zapisani rezultati njegovih arheoloških istraživanja na nekoliko lokaliteta na području Gračanice kao trajna kulturna tekovina ovog kraja, temeljno obrađena u znanstvenim radovima Muzeja Istočne Bosne iz Tuzle, a kasnije i drugih stručnjaka s područja arheologije i prahistorije.



Teodora Krajewska

Prva žena ljekar u Tuzli i Bosni i Hercegovini, veliki humanista i entuzijasta

„Ako čovjek može biti dobar, može to samo onda kada je sretan, kada u sebi ima sklada, dakle kada voli.“

- Herman Hesse

Malo je ljudi ostavilo tako human trag na historiju Tuzle i njenog kraja kao što je to učinila Teodora Krajewska. Doktorica Teodora Krajewska rođena je 1854. godine u Varšavi, tada dijelu Ruskog Carstva. Od samog djetinjstva kršila je tadašnje društvene norme koje su nalagale kako se jedna žena treba ponašati.

Svoju sredinu i porodicu iznenadila je odlaskom na studij medicine u Ženevi. Još veće iznenadenje došlo je 1891. godine kada je tadašnja Austro-Ugarska uprava u Bosni i Hercegovini raspisala konkurs za ljekara u Tuzli. U to doba ženama je u Austro-Ugarskoj bilo zabranjeno studirati medicinu. Međutim, izuzetak je napravljen zbog muslimanskih žena koje su odbijale muške doktore tako da je Zemaljska vlast zaposila Teodoru Krajewsku.

Doktorica Krajewska prvi put je došla u Tuzlu 1892. godine, kao jedna od prvih doktorica i u Bosni i Hercegovini i u Austro-Ugarskoj. Iskazala se kao vrstan i human ljekar u tada gotovo isključivom muškom zanimanju. Odmah po dolasku pokazala je veliku ljubav i predanost prema bosanskoj ženi kojoj je posvetila cijeli svoj život čime je daleko nadrasla okvire svog posla.

Čitav svoj život pun žrtvovanja posvetila je Bosni i njenom narodu, a posebno bosanskoj ženi. Nakon dolaska u Tuzlu doktorica Krajewska otvorila je žensku ambulantu. Ubrzo je naučila naš jezik. Njena ambulanta je bila samo polazna tačka odakle je ova humana žena odlazila u kućne posjete. Nije čekala da žene dođu do nje, već je ona odlazila ženama i davala sve od sebe da im pomogne.

Teodora Krajewska zašla je u svaki kutak Bosne. Probijala se zavrнуте sukњe neprohodnim blatnjavim putićima i kamenim planinskim stazama. Jahala je malog bosanskog konja i dolazila i u najzabačenija sela. Kada je snijeg bio predubok za konja, Teodora Krajewska se do svojih pacijentkinja probijala pješke.

Osim što ih je liječila, doktorica Krajewska ženama je posvetila puno više ljubavi i pažnje. Savjetovala je žene o ishrani, higijeni, porodima, odgoju djece i zdravom načinu života. Rizikujući vlastito zdravlje i život borila se protiv kolere, tifusa, sifilisa i ospica.

Velika humanistkinja Teodora Krajewska ušla je i u zabačene seoske i u bogataške gradske kuće. Liječila je i bogate i siromašne „divne žene pod feredžama“ kako ih je jednom prilikom opisala. Iako

Filantropi tuzlanskog kraja

je bila dovedena da liječi muslimanske žene, Krajewska je pružala pomoć svima bez obzira na vjeru. Samo u 1984. doktorica Krajewska liječila je 613 pacijentica, razasutih po cijelom tuzlanskom kraju.

Samom svojom pojmom, kao istaknuta doktorica i žena koja je odbila povinovati se društvenim normama, Teodora Krajewska bila je pionir borbe za bolji položaj žena u Bosni i Hercegovini. Pokazala je kako žene mogu biti samostalne, uspješne i cijenjene.

Kao hrabri borac za ženu i njeno zdravlje ustrajala je u svojoj misiji do kraja života. Izdala je nekoliko radova o zdravlju bosanske žene i izlagala na značajnim evropskim kongresima ljekara. Iza sebe je ostavila dnevnik s opisima života bosanske žene. Doktorica Krajewska radila je u Tuzli sve do 1902. godine kada je premještena u Sarajevo. Medicinsku praksu napustila je zbog slabljenja vida 1922.

godine, a 1928. godine se vratila u Varšavu. Prije svoje smrti 1935. godine već u dubokim godinama posljednji je put posjetila Bosnu i bosanske žene, kako je sama rekla „zemlju i ljudе koje je voljela“. Doktorica Nisveta Alispahić 1989. godine Teodori Krajewskoj je posvetila svoju doktorsku disertaciju kao znak posebnog poštovanja za njenu ljubav i brigu prema bosanskoj ženi.



Selim Bešlagić

Izabran za načelnika Tuzle na prvim demokratskim izborima.
U ratu je, zahvaljujući rukovodstvu, Tuzla ostala multietnički grad,
a građani i prognanici su sačuvani od protjerivanja i genocida.

„Ja ne znam ništa bolje, složenije, zanimljivije od čovjeka“
- Aleksej Maksimović Pješkov, Maksim Gorki

Selim Bešlagić, sin Saliha i Tahire, rođen je u Tuzli 23. februara 1942. godine. Oženjen je suprugom Amirom, otac dvoje djece, Maide i Mustafe. U rodnom gradu stekao je osnovno, srednje i fakultetsko obrazovanje (Tehnološki fakultet). Bavio se sportom, kiparstvom i muzikom. U toku svog radnog angažmana radio je u Fabrici cementa Lukavac, te u nekoliko instituta iz oblasti tehnoloških i građevinskih nauka.

Godine 1990. uključuje se u Reformske pokret tadašnjeg jugoslovenskog premijera Ante Markovića, te je u Tuzli organizirao uspješnu kampanju i pobijedio na prvim demokratskim izborima. Tuzla postaje jedina sredina u BiH u kojoj koalicija triju nacionalnih stranaka nije osvojila vlast. Lokalna tuzlanska vlast, na čelu sa Selimom Bešlagićem, poštujući sve vrijednosti bosanskog društva, duh tolerancije i čovjekoljublja, uspjela je toku rata zaštititi Tuzlu i njene građane od različitih agresivnih tendencija. Velika je zasluga tadašnjeg rukovodstva Tuzle, što je Tuzla i u ratu ostala multietnički grad, ali i što su njeni građani i prognanici sačuvani od protjerivanja i genocida, što je u njoj sprječena anarhija i bezakonje. Ovakva odlučna odbrana bh multietničkog i multikulturalnog identiteta Tuzle, dobila je, u

najtežem periodu, značajnu podršku iz Evrope. Evropski parlament je 1993. donio *Rezoluciju o podršci gradu Tuzli* i lokalnoj upravi, nakon čega slijedi permanentna podrška ove i drugih međunarodnih institucija. Iste godine, Barcelona je svoje najviše priznanje *Alfonso Comin*, dodjelila gradu Tuzli – za odbranu demokratije i tolerancije u teškim uvjetima rata.

Poslije rata, Bešlagić je nastavio političku karijeru: biran je za načelnika Tuzle (1997. i 2000. godine). Na općim izborima 1998. izabran je za poslanika Skupštine Tuzlanskog kantona i poslanika Doma naroda Federacije Bosne i Hercegovine (do novembra 2000. godine). Na općim izborima u novembru 2000. godine SDP BiH pobjeđuje na izborima za Tuzlanski kanton, a nosilac liste Selim Bešlagić, imenovan je za predsjednika TK.

Kada se upitamo ko je zapravo Selim Bešlagić kao čovjek i humanista, odgovor su međunarodna priznanja koje je ovaj Tuzlak dobio: *Internacionalna nagrada za ljudska prava grada Weimara* za 1995. godinu, *Nagrada za mir Sean Mac Bride* Internacionalnog instituta za mir za 1996., *Zlatna povelja za mir i demokratiju* Internacionalne lige humanista za 1996., *Nagrada za mir Fondacije Kurta*

Filantropi tuzlanskog kraja

Waldhema za 1996. te *Međunarodna nagrada za ljudska prava i demokratiju* Averell Harriman za 1997. Nacionalnog demokratskog instituta Sady, kao i domaća *Povelja Libertas za životno djelo* 1997. godine koje dodjeljuje Forum građana Tuzle. Počasni je doktor prava na *Northwestern University, Chicago*. Uz sva ova velika priznanja, Odlukom Internacionallnog mirovnog biroa u Ženevi, Selim Bešlagić je 1997. godine nominovan za Nobelovu nagradu za mir, što je prvi slučaj da jedan Bošnjak bude predložen za ovo veliko priznanje.

Bešlagić je jedan je od osnivača i prvi predstavnik *Bosanske Specijalne Olimpijade*, koja je uključena u svjetski pokret Specijalne Olimpijade, sa sjedištem u Washingtonu. Motiv za ovaj angažman bio je u obavezi svih da pomognu osobama s poteškoćama da se uključe u aktivnosti kao ravnopravni i poštovani članovi društva. Svojim angažmanom u

Specijalnoj olimpijadi nastojao je doprinijeti promjeni ukupnog odnosa društva prema osobama sa umanjenim sposobnostima i njihovom prihvatanju u društvo.

Godine 2012. zajedno sa suprugom Amirom, *Narodnoj biblioteci Derviš Sušić* u Tuzli darovao 1300 knjiga i 200 časopisa čija je vrijednost oko 15.000 KM. Riječ je o knjigama iz različitih oblasti i enciklopedijama, koju je porodica Bešlagić prikupljala preko 40 godina.

Kraj 2021. godine Selim Bešlagić je dočekao uz dodjelu najvećeg priznanja svojih sugrađana *Povelje Grada Tuzle*.



Anto Raos

Vodeći Forum građana Tuzle radio na prevladavanju nacionalizma i ekstremizma u ratnoj Tuzli. Do smrti je ostao počasni predsjednik RSD Sloboda.

„Čovjek stavlja svoj potpis na svaki predmet koji dodirne“
- Ivan Cankar

Anto Raos je rođen u Makedoniji 1931. godine, a u Tuzli je proveo 78 godina svog života, ostavivši neizbrisiv trag, kao generalni direktor KHK „Boris Kidrić“ u Lukavcu, te predsjednik Poslovnog odbora hemijskog kombinata „Sodaso“ Tuzla. Preminuo je 22. maja 2020. godine.

„Sodaso“ kombinat na čelu sa Antom Raosom bio je skladan i uspješan sistem, bez štrajkova, bez gubitaka, odlično organiziran i čvrsto povezan. Uspješno rukovođenje kombinatom omogućilo je Antu Raosu da konačno počne rješavati jedan od najvećih ekoloških problema u historiji Tuzle – tonjenje grada. Kombinat je počeo izgradnju novog rudnika soli na lokaciji Tetima izvan grada, čime je prestalo crpljenje slane vode ispod grada. Osim toga, novi rudnik soli trebao je riješiti i jedini preostali veliki problem kombinata - nedostatak slane vode za fabrike. Godine 1990. Anto Raos rukovodio je uspješnim holdingom, investicija u novi rudnik soli je napredovala, a pred kombinatom i Tuzlom su trebali biti dobri dani. Ali došao je rat. Svjestan ekonomskih prednosti integracije, Anto Raos se zalagao za očuvanje zajedničkog tržista. Nakon prvih blokada puteva i prvih ispaljenih metaka, Anto Raos je pokušavao održati normalno

poslovanje, pronaći nove izvozne puteve i sačuvati živote radnika. Pred sami početak rata, Anto Raos uspijevao je preko poslovnih partnera kombinata nabavljati hranu za Tuzlu.

Bio je član Asocijacije nezavisnih intelektualaca *Krug 99*, aktivno učestvovao u radu Društva *Hrvatski dom* i Kluba *Ivan Mažuranić*, te je bio član Upravnog odbora Soroševe fondacije *Otvoreno društvo*. Osim kao privrednika, građani ga pamte kao vrsnog sportistu i humanitarnog radnika. Tokom rata 1992.-1995. formiran je *Forum građana Tuzle*, na čije čelo je imenovan dr. Anto Raos. Upravo je *Forum građana Tuzle* kojim je rukovodio Anto Raos pomogao prevladavanju nacionalizama i ekstremizma u ratnoj Tuzli, te sukoba unutar grada. *Forum građana Tuzle* među prvima je „probio led“ i tokom rata uspostavio kontakte sa opozicijom i antiratnim aktivistima u Srbiji. Razmjenjivani su podaci o izbjeglima i nestalima, zajednički se radilo na suzbijanju ratne propagande, radilo se na oslobođanju zarobljenih i osiguravana je humanitarna pomoć za Tuzlu. Već 1996. godine Anto Raos otišao je u Beograd i pomogao da se obnove mnoge ljudske, porodične i poslovne veze.

Filantropi tuzlanskog kraja

Najveći dio sportskog angažmana Ante Raosa vezan je za Radničko sportsko društvo *Sloboda* i Fudbalski klub *Sloboda*. Bio je sjajan nogometni teniser, a po završetku igračke karijere nastavio je kao sportski radnik, dajući veliki doprinos u razvoju i funkcionalisanju ne samo tuzlanskog, nego i sporta na regionalnom planu. U tri navrata vodio je FK *Sloboda* i svaki put mu vraćao ugled i rejting. Prvi put je *Slobodu* iz druge vratio u prvu ligu 1969. godine. Drugi put je klub preuzeo 1984. godine kada je *Slobodu* vratio u gornji dio tabele. Treći, možda i najteži put, Anto Raos vodio je *Slobodu* za vrijeme rata i uspio je sačuvati klub od propasti u najtežim vremenima.

Ostao je do smrti počasni predsjednik RSD *Sloboda*, a kao dugogodišnjem sportskom radniku pripala mu je čast da izvede početni udarac na utakmici

Slobode i Dinama, organiziranoj povodom 100 godina postojanja ovog tuzlanskog kluba. Jedan je od donatora i prijatelja Kuće Sporta – muzeja RSD *Sloboda*. Dobitnik je velikog broja odlikovanja i priznanja kao privrednik i sportski radnik. Njegove uspomene ostale su zabilježene u memoarsko-životopisnoj knjizi "Pišem o svom životu".

Privatno, Anto Raos je bio odan suprug, otac i djed. I njegova supruga Radmila bila je veoma aktivna kad je u pitanju humanitarni rad. Kao članica Udruženja Žene Tuzle doprinijela je realizaciji brojnih aktivnosti: prikupljanje hrane, odjeće i obuće tokom rata, a kasnije su posebno angažovane u borbi protiv karcinoma dojke, te pomoći oboljelim ženama. Radmila je preminula svega godinu dana poslije svog supruga.



Marija Divković

Aktivno se bavi humanitarnim radom i pomaganjem siromašnim, bolesnim i unesrećenim sugrađanima.

"Kad činimo dobro, potrebno je da ga činimo s radošću"
- Talmud

Gđa. Divković je rođena 1947. godine, a korijeni njene humanosti potječu još iz ranog djetinstva. Tu je vrlinu, kako i sama kaže, naslijedila od djeda i bake koji su je učili požrtvovanosti i skromnosti. Marija Divković, medicinska sestra u penziji, humana, skromna i energična gospođa koju najbolje opisuje njen krilatica: *dan bez dobrog djela je propao dan.*

U svim intervjuima medijima uvijek ističe: Svako od nas može pomoći na neki način, samo treba želja da se to učini: *Jedino vlastitom odgovornošću, iskrenošću i nadasve humanošću možemo podstići druge da učine dobro djelo. Ja sam samo kap u moru. Ništa ne bih mogla učiniti bez svojih saradnika, bez humanih ljudi. Njih ima, samo ih treba animirati da se uključe u humanitarne akcije. Ja sam jako sretna, presretna, što sam uspjela – pored niza nedrača koje su me pratile tokom rata i mnogih neprilika – da jako lijepo organiziram svoj život, da pomognem prvo sebi, a i drugim ljudima. Meni je uvijek uzor Majka Tereza. Majka Tereza je uvijek rekla: 'Nemojte reći 'toliko djece umire od gladi, toliko rata, toliko laži'. Recite šta ste vi uradili dobro za dobrobit društva.'*

S obzirom na njen nesebičan i vrlo intenzivan rad zaslужuje da se o njoj piše i zna. Od svoje 15. godine aktivno se bavi humanitarnim radom i sakupljanjem novca i potrepština za građane u potrebi, samostalno ili kao članica nekog udruženja. Malo je humanitarnih akcija u ovom kraju, a da im se ona neki način nije posvetila. Za svoja dugogodišnja dobročinstva dobila je i brojna priznanja i zahvalnice od raznih organizacija i institucija, ali skromna kakva jeste ne hvali se time. Za nju *nisu važni papiri nego to da pomogne drugom u nevolji i podstakne i druge na to.* S početkom rata 1992. godine odmah se aktivirala u prikupljanju pomoći i zbrinjavanju izbjeglica, uključila se i u medicinsko zbrinjavanje bolesnih, svakodnevno ih obilazeći.

Iako je u osmoj decniji života, svaki njen dan ispunjen je brojnim aktivnostima, članica je *Udruženja žena Tuzle, Udruženja penzionera i djeluje kao volonter Crvenog križa.* Samo što okonča jednu humanitarnu akciju, već organizira drugu. Organizator je posjeta Domu penzionera, djeci bez roditeljskog staranja, bolesnim i slijepim osobama pokušavajući da im teške dane olakša, ako ničim, onda barem lijepom riječju.

Filantropi tuzlanskog kraja

*Zahvalimo hrabrom humanisti
Za dar Božiji koji joj je dao
Sreća što nismo svi isti.*

Humanisto Marija, bravo, bravo, bravo.

Dio zahvale gđe. Natalije Bratić
(Tuzla, 28.4.2004. godine)



Fondacija tuzlanske zajednice u promociji filantropije za zajednicu

Kada i kako je sve počelo...

U februaru 2003. godine, u Osnovnoj školi Simin Han, šesdeset građana Tuzle, predstavnika različitih udruženja i institucija, škole, roditelja, mjesne zajednice, privatnih preduzeća i drugih građana, okupilo se da razgovara o tome što bi svi zajedno mogli uraditi da naša lokalna zajednica postane prosperitetna sredina, sada i u budućnosti. Te godine je prvi put u Bosni i Hercegovini izložena ideja o osnivanju fondacije građana koja bi razvijala programe za razvoj lokalnih zajednica. Ideju o osnivanju ovog jedinstvenog modela „građanske“ fondacije, koje se na engleskom govornom području nazivaju “Community foundations¹”, a na njemačkom govornom području “Bürgerstiftung²”, razvijena je u projektnom timu njemačke Freudenberg fondacije tokom 2002. godine³. Njega su činile gđa Monika Kleck, program direktorica i Jasna Jašarević i Vera Đežić, projekt koordinatorice, ali i volonterski član savjetodavnog odbora za YEPP⁴ program za mlade, gosp. Osman Hasić⁵, tadašnji direktor OŠ Simin Han. Sa velikim žarom, tim je predstavio model „fondacije građana“ kao moćno sredstvo za jačanje građanskog učešća, osnaživanje zajednice i razvoj lokalne filantropije. Nakon ovog istorijskog događaja, 18 građana iz Tuzle i Simin Hana se odlučilo potpisati osnivački akt, na osnovu čega je 2.7.2003. godine, zvanično registrovana Fondacija građana Simin Han. Kasnije u 2005. godini, njen naziv je promijenjen u naziv Fondacija tuzlanske zajednice (u daljem tekstu Fondacija), koji je zadržan do danas. Od te godine, Fondacija je svoje aktivnosti prenosila prvo na području Grada Tuzle, a kasnije i u ostale dijelove Tuzlanskog kantona.

¹ Community foundation se sa engleskog prevodi Fondacija za razvoj zajednice

² Bürgerstiftung se sa njemačkog prevodi kao Fondacija građana

³ Kancelarija Freudenberg fondacije je radila od 2000 - 2004 godine zahvaljujući sredstvima prikupljenim od članova njemačke porodice Freudenberg, na čelu sa njihovom predsjednicom Upravnog odbora, gđom Juttom Frost, koja je nakon zatvaranja kancelarije u Tuzli, svoje lično finansijsko nasljedstvo u iznosu od 250.000€ poklonila za rad i razvoj Fondacije tuzlanske zajednice.

⁴ YEPP-skráćenica od Youth Empowerment Partnership Program što zanči Partnerski program osnaživanja mladih

⁵ Osman Hasić (preminuo 19.5.2008) je bio zagovornik naprednih ideja i pozitivnih društvenih promjena u oblasti obrazovanja, ljudskih prava i sloboda svakog čovjeka. Borio se predano za prava raseljenih lica, a naročito djece i mladih, i to posebno u periodu rata od 1992-1995. godine, kada je kao direktor OŠ Simin Han, mirnim i nenasilnim pristupom doprinosis integraciji raseljenih lica u istočnom predgrađu Tuzle.

Osnivači i osnivački kapital

Inicijalna osnivačka sredstva su obezbjedili osnivači Fondacije (po abecednom redu): **Bekić Munira, Ćatibušić Hana, Ćatibušić Mustafa, Davidović Danijel, Dobnik Nada, Halilović Mustafa, Hasić Osman, Horozić Sanela, Kleck Monika, Kovačević Marko, Lukić Čedomir, Mujković Enesa, Novalić Aida, Pelemiš Selma, Redžić Omer, Salaj Anton, Tanović Suad i Trle Magbula.** Freudenberg fondacija je svaku doniranu marku za osnivanje Fondacije udvostručila i nastavila redovno podržavati rad Fondacije sve do danas.

“Naša vizija je bila da Fondacija pruži aktivnim građanima mogućnosti da ostvaraju svoje ideje za dobrobit zajednice, da je vide kao alat za svoje ideje, da osjećaju Fondaciju kao svoju. Tek kada građani počnu da ulazu u Fondaciju, da se razmjenjuju ideje, da podržavaju mlade, da razumiju koncept u kojem je dar zajednici ustvari dar samom sebi, tek tada će se i Fondacija istinski razvijati, a zajednica će postati živa, prosperitetna i održiva, odnosno mjesto gdje mladi vide sebe i gdje žele ostati.” dr. Monika Kleck, jedna od osnivačica Fondacije, izjava iz juna 2011. godine.

Nekoliko osnivača Fondacije je, na žalost, preminulo, tako da nisu dočekali obilježavanje petnaestogodišnjice rada 2018. godine, a neki su se odlučili odreći osnivačkog statusa. Ipak, najveći broj njih je i danas ostao vezan za Fondaciju. Mnogi su dali poseban volonterski doprinos tokom renoviranja zgrade mjesne zajednice Simin Han, poznate kao “Agora centar”, poput gosp. Marka Kovačevića. Neki su aktivno učestvovali u organiziranju kulturnih događaja, poput gđe Nade Dobnik, koja je priredila čitav niz likovnih izložbi, dok su Halilović Mustafa sa suprugom Eminom, održali besplatne edukacije na temu pčelarstva, a gđa Magbula Trle mnogobrojne susrete i edukacije za žene.

Volonterski rad Upravnog odbora

Veliki doprinos radu i razvoju Fondacije su dali i volonterski članovi Upravnog odbora, a posebno prvi njegov predsjednik, prof. dr. Ekrem Jusufović, koji je nakon isteka svog drugog mandata 2011., imenovan kao počasni član Upravnog odbora. I svi drugi članovi Upravnog odbora su bili posvećeni humanisti, dosljedni i reprezentativni predstavnici zajednice, iskusni profesionalci u različitim sferama života. Oni su usvojili i sami poštovali čitav niz politika i pravilnika kojima su postavljeni visoki etički standardi rada i visoka kultura poslovanja. Neki od posebno aktivnih članova bili su mr. sci. Mirela Šabanović, Marko Kovačević, Selma Skopljaković, Asmir Ćilimković, Alma Halilović, Ninela Karić, Mirza Mujezinović, dr.sci. Mirjana Lepić-Marinković, Admir Kožarić, Amir Azapagić, Tatjana Junuzagić, Svjetlana Mujezinović, Vlasta Marković, Sanela Šehić, Mirza Dževdetbegović, Selma Jahić i Miralem Bulić.

Filantropi tuzlanskog kraja

Darujem zajednici koju volim

Posvećeni i odgovorni uposlenici

Znajući da je Fondacija osnovana zbog javnog interesa na neograničeno vrijeme i da treba da nadživi sve koji je danas razvijaju, to su članovi Upravnog odbora, ali i uposlenici⁶ Fondacije, na čelu sa direktoricom Jasnom Jašarević⁷, bili posebno posvećeni stvaranju povjerljivog i profesionalnog poslovnog okruženja, u kojem će se raditi odgovorno, zakonito, stručno i efikasno, kako bi se svi osjećali zadovoljno, ne samo uposlenici, nego i volonteri, kao i korisnici Fondacije.

Vrijednosti Fondacije:

*nezavisnost, pouzdanost,
transparentnost,
povjerljivost, stručnost,
inovativnost, otvorenost,
solidarnost i etičnost.*

Volonteri kao najveća snaga i kapital

Posebno je važno istaći da Fondacija ne bi bila ovo što jeste danas da nema svoje posvećene i vrijedne volontere⁸, mlade i odrasle članove zajednice, koji su svoje vrijeme, znanje i entuzijazam unijeli u rad građanskih komisija za dodjelu finansijske podrške i tematske radne grupe za rješavanje ključnih pitanja u našim lokalnim zajednicama.

Dosljedna svojoj misiji i viziji

Fondacija je od svog osnivanja do danas ostala vjerna svojoj misiji, viziji i pristupima:

- Identificuje potrebe zajednice, ali i njene mogućnosti,
- Udružuje donacije za najveće efekte u zajednici,
- Blisko sarađuje i uvažava svoje donatore,
- Obezbeđuje grantove za organizacije i lokalne projekte,
- Pokreće razvojne inicijative od šireg društvenog značaja,
- Gradi i ulaže u trajne fondove za zajednicu,
- Odgovorno upravlja povjerenim joj resursima,
- Gradi duh zajedništva i okruženje jednakih mogućnosti za sve.

⁶ Fondacija je u 2021. godini imala 15 upostlenika: (Jasna Jašarević, Vera Đezić, Ismet Sokoljanin, Selma Memišević, Sabina Sinanović Čatibušić, Tarik Baraković, Melika Mulaosmanović, Amila Čitaković, Azra Isanović, Andrijana Čajić, Mirza Mujezinović, Edin Suljagić, Albina Beganovač, Nerma Sakić, Edo Salković), te preko 50 vanjskih stručnih saradnika.

⁷ Jasna Jašarević je bila jedna od inicijatorica osnivanja prve građanske fondacije u Bosni i Hercegovini, Fondacije tuzlanske zajednice. Ideju je, zajedno sa gđom Monikom Kleck i g. Osmanom Hasićem predstavila građanima u OŠ Simin Han, 18.2.2003. Upravni odbor je imenovao izvršnom direktoricom 1.3.2004. godine i tu funkciju uspješno obavlja sve do danas.

⁸ Preko 150 volontera uključenih u Odbore Omladinske banke i građanske Komisije za donošenje odluka o dodjeli grantova.

Misija Fondacije 2020-2024:

Fondacija tuzlanske zajednice udružuje donacije i usmjerava ih na aktivnosti za poboljšanje uslova življenja u TK. Kroz svoje programe podrške uključujemo građane u edukativne programe za demokratski razvoj zajednice, sufinansiramo građanske inicijative i razvijamo partnerske projekte za održiv razvoj zajednice. Kroz svoje programe promovišemo filantropiju i volonterizam za dobrobit društva.

Vizija Fondacije 2020-2024:

Naša zajednica je vitalna i perspektivna zajednica aktivnih građana, koji svojim učešćem i vlastitim resursima stvaraju održivu i sigurnu budućnost za sve generacije.

Programi za jačanje civilnog sektora

Programi Fondacije, od osnivanja do danas, ohrabrivali su građane da odgovorno upravljaju svojim životima i da budu aktivni u razvoju svoje ličnosti i svojih zajednica.

Stoga je Fondacija organizirala čitav niz edukativnih programa za odrasle, djecu i mlade, koji su imali za cilj da se ojačaju kapaciteti i vještine pojedinaca za aktivno uključivanje u društveni i ekonomski život zajednice. U skladu s tim, redovno je organizovala treninge za organizatore zajednice, treninge za mlade kroz program „Omladinska banka”, treninge za poduzetnike i slično. Dodatno je pružala organizacionu, konsultantsku i finansijsku podršku udruženjima i aktivnim građanskim grupama, organizacijama i inicijativama u Tuzli i Tuzlanskom kantonu, kako bi mogli lakše realizovati projekte za dobrobit lokalnih zajednica u kojima žive. Od dana svog osnivanja do kraja 2021., distribuirala je preko 1500 malih grantova u vrijednosti od preko 4,5 miliona KM, koje je implementiralo preko 50.000 građana. Korist od sufinansiranih projekata je imalo više od 150.000 ljudi u Tuzlanskom kantonu.

Razvoj filantropije

Fondacija je od 2008. godine aktivna u promociji filantropije, kada je organizirala prve kampanje za prikupljanje sredstava od pojedinaca i preduzeća, kako bi se što više projekata za dobrobit zajednice podržalo iz domaćih sredstava. Fondacija je ostvarila veliki broj saradnji sa domaćim filantropima u zemlji i inostranstvu. Već nekoliko godina unazad izgradila je respektabilan krug donatora Fondacije koji rado koriste njene resurse kako bi ostvarili svoje filantsropske želje kroz podršku lokalnim projektima. U 2021. godini, preko 500 pojedinaca i 70 preduzeća i organizacija je doniralo sredstva za građanske inicijative i projekte putem Fondacijskih programa podrške. Tokom svih proteklih godina, Fondacija je gradila partnerske odnose sa lokalnim i kantonalnim vlastima, sve u cilju rješavanja prioritetnih problema u zajednici i uspostavljanja kvalitetne saradnje između javnog i civilnog sektora.

Darujem zajednici koju volim



Osnivačka skupština
18.02.2003.



Godišnja skupština 2004.

Filantropi tuzlanskog kraja



Promocija filantropije 2008.
"Čovječe ne ljuti se"



Godišnja skupština 2005.



Agora Proljetni sajam 2009.

Fondacija tuzlanske zajednice je zgradu Agora centra renovirala i održavala u periodu od 2003. do 2017. godine kada je istekao Ugovor sa Gradom Tuzla



Renovirani Agora centar
22.10.2003.



Društveni centar Kiseljak, koji je izgradila Fondacija u 2019.
Pravo upravljanja centrom dobila je na period od 30 godina.

Recenzija

Monografija *Filantropi tuzlanskog kraja* predstavlja veoma značajan dokument kada je u pitanju lokalno kulturno-istorijsko nasleđe i ličnosti koje su obilježile određene vremenske periode Tuzle i njene okoline. Do prije 30-ak godina, akcenat na istoriju i kulturu uglavnom se svodio na prikazivanje svjetske, a u maloj mjeri istraživanju i predstavljanju lokalne istorije i kulture. Vremenom se pogledi počinju mijenjati, pa se često susrećemo sa člancima, monografijama i slično, nastalim istraživanjem lokalne istorije nekog mjesta. Da bi smo se bolje upoznali sa događajima i ličnostima iz određenih vremenskih perioda iz svjetske istorije, prije svega, trebamo upoznati kulturno-istorijsko nasleđe svoje lokalne zajednice.

Ozbiljnost izradi ove Monografije daje činjenica da je korištena dokumentarna građa koju čine literatura i članci istaknutih stručnjaka iz oblasti kulture i istorije. Takođe, treba istaći da je u pripremi i izradi korištena građa Muzeja istočne Bosne u Tuzli, naučne ustanove koja posjeduje nekoliko hiljada fotografija i dokumenata koji svjedoče o istoriji Tuzle i njenog kraja. Upravo korištenjem istorijske građe, u Monografiji se susrećemo sa ličnostima koje su ostavile dubok trag u svim segmentima društvenog djelovanja i plod svog stvaralaštva poklonile svojoj lokalnoj zajednici. Filantropi tuzlanskog kraja pokazali su veliku nesebičnost i utoliko njihov stvaralački rad dobija na ljudskoj i društvenoj vrijednosti. Monografija obiluje i velikim brojem fotografija koje potkrepljuju činjenice navedene u njoj.

Fondacija tuzlanske zajednice je vodila računa da u pomenutoj Monografiji budu prikazani skoro svi filantropi Tuzle i njenog kraja. Oni koji žele da se bave istraživanjem lokalne istorije, trebaju da prilikom istraživanja koriste ovu publikaciju, koja predstavlja polaznu osnovu za upoznavanje značajnih ličnosti ovog podneblja i spoznaju njihov značaj u njemu.

Već na početku Monografije susrećemo se sa najstarijim filantropima Tuzle iz 15. 16. i 19. vijeka, Turalibegom, Behrambegom, Tahirom-Hanuma Tuzlić i Ristom Jovanovićem, koji su svoje zadužbine ostavili Tuzli.

Sa aspekta kulture, veliku vrijednost imaju ostavštine jednog od najvećih, a po nekim anketama i najvećeg slikara 20. vijeka, Ismeta Mujezinovića. Ne može, a ne pomenuti se i veliki slikar, Haim Pinto, čiji legat „James Haim Pinto“ građani Tuzle, ali i turisti iz cijelog svijeta mogu pogledati u Međunarodnoj galeriji portreta. Autor grba Tuzle i brojnih umjetničkih djela, Dragiša Trifković ostavio je građanima i građankama Tuzle svoj stvaralački opus, što značajno upotpunjuje kulturnu sliku Tuzle. Njegovo umjetničko stvaralaštvo predstavlja dio bogatog umjetničkog fundusa Muzeja istočne Bosne Tuzla.

Kada je u pitanju književno stvaralaštvo, pečat Tuzli dao je književnik, Derviš Sušić, čiju zaostavštinu u najvećoj mjeri koriste učenici i studenti, ali i ostali građani zainteresovani za njegov književni opus. Zahvaljujući Radetu Pelešu, osnivaču prvog muzeja u Tuzli, koji nije opstao zbog nedostatka sluha tuzlanske gradske vlasti, ali je njegov „Popis“ koji je njegov sin poklonio Muzeju istočne Bosne Tuzla dokaz postojanja ovog muzeja, te daje uvid kakva je bila muzejska postavka 30-ih godina 20. vijeka.

Prilikom izrade Monografije, veliki značaj dat je i medicinskoj nauci, te su predstavljeni prvi ljekari i njihov doprinos razvoju zdravstva u Tuzli, Mehmed Sami Šerbić, inicijator izgradnje prve bolnice (Hastahane) u Tuzli i Teodora Krajewska, prvi ženski ljekar. Poseban osvrt u ovoj publikaciji dat je sportu u Tuzli, gdje je prikazan doprinos Ante Raosa, istaknutog fudbalera i tenisera Slobode i sportskog radnika u RSD Sloboda. Svoju zaostavštinu poklonio je Kući sporta Sloboda. Na ovaj način je omogućio je da jedan dio njegovog uspjeha u klubu Sloboda bude dostupan građanima Tuzle.

Kao značajna istorijska ličnost iz perioda Narodnooslobodilačke borbe, a kasnije i Socijalističke izgradnje, Pašaga Mandžić je pored velikih zasluga u ratu, doprinio razvoju tuzlanskog naselja Tušanj, poklonivši zajedno sa porodicom zemljишte na kojem je izgrađen Spomen park.

Nekadašnji načelnik Tuzle, Selim Bešlagić, pored svog političkog angažmana i velike uloge koju je imao u očuvanju jedinstva multinacionalne Tuzle u periodu 1992-1995, svoj humanitarni rad ispoljio je nakon rata, te je pored ostalog, uticao da se odnos društva prema osobama sa invaliditetom promijeni. Prepoznavši značaj kulture, poklonio je značajan broj knjiga i časopisa tuzlanskoj biblioteci.

Takođe, Risto Milićević, svestrana ličnost koji će ostati u sjećanju mnogih Tuzlaka, poklonio je jedan dio svoje privatne biblioteke našoj Biblioteci „Derviš Sušić“ i time obogatio bibliotečki fond, te ga učinio dostupnim građanima Tuzle.

Simbol Tuzle predstavlja i Marija Divković, istaknuta humanitarka, koja se svojim nesebičnim društvenim angažmanom bavi od svoje rane mladosti, te nije slučajnost da je našla svoje mjesto u Monografiji.

U ovoj Monografiji je predstavljen dobrotvorni rad istaknute istorijske ličnosti, Husein kapetana Gradaščevića, čije su zadužbine proglašene nacionalnim spomenicima Bosne i Hercegovine, što daje još veći značaj njegovom doprinosu u istorijskom i kulturnom životu Gradačca.

Takođe, tvornica Solvay u Lukavcu, pored toga što je imala ulogu u industrijskom naslijeđu Lukavca, svoj doprinos dala je u razvoj obrazovanja i kulture.

Stvaranjem arheološke i etnološke zbirke i osnivanjem Zavičajne zbirke u Gračanici, Branko Vajić Čića, doprinio je u prezentaciji, zaštiti i valorizaciji kulturnog i prirodnog naslijeđa u Gračanici. Danas ova zbirka predstavlja vrijedan potencijal za dalja istraživanja u oblasti arheologije, etnologije i istorije lokalne zajednice.

Darujem zajednici koju volim

Monografija *Filantropi tuzlanskog kraja* predstavlja značajan dokument u približavanju lokalne istorije građanima i njihovom upoznavanju sa njihovim sugrađanima koji su u različitim vremenskim periodima doprinijeli razvoju svojih lokalnih zajednica i poklonili svoje stvaralaštvo upravo generacijama poslije njih. Monografija pruža vrijedne informacije budućim istraživačima lokalne istorije.

Fondacija tuzlanske zajednice objavljivanjem Monografije *Filantropi tuzlanskog kraja* još jednom je potvrdila svoju ulogu i svrhu postojanja, a to je prije svega razvoj, unapređenje i promocija svih vrijednosti koje jedna lokalna zajednica ima.

Nataša Perić, prof.

Literatura

Knjige i članci

- Bašić, Kemal. Zvornički sandžak u XVII stoljeću. Historijske monografije, knj. 25. Univerzitet u Sarajevu – Institut za historiju. Sarajevo: 2021.
- Brkić, Fuad. Monografija otorinolaringologije u Tuzli. U povodu obilježavanja 50 godina otorinolaringologije u Tuzli. Neobjavljen rad. Tuzla: 2004.
- Čehajić, Raif. Susreti s poznatima. Dom štampe, Zenica: 2000.
- Hadžijahić, Muhamed. „O ulozi i značaju bosanskog ustanka pod Husejn-kapetanom Gradaščevićem“. U: Historijski pregled, 1. Zagreb: 1959.
- Hadžimehanović, M. Refik. „Ljetopis tuzlanskih džamija“. U: Takvim za 1982. godinu. Sarajevo: 1981.
- Hamzić, Omer. „Likovi zavičaja: Branko Vajić–Čića.“ U: Gračanički glasnik, XIII/2009: br. 27. Gradačac: 2009.
- Ibrahimagić, Omer Ć. i dr. „Prvi diplomirani liječnik iz Bosne i Hercegovine.“ U: Medicus, godina X/2001: 1, 121-123, Zagreb: 2001.
- Kajmaković, Radmila. „Rade Peleš – osnivač prvog Muzeja u Tuzli“. U: Članci i Građa za kulturnu istoriju istočne Bosne, br. 11. Tuzla: 1975.
- Kamberović, Husnija. "Sudbina džamije u gradačkoj tvrđavi i pokušaj njene obnove 1891-1909. godine". Prilozi za orijentalnu filologiju, 49/1999, Sarajevo: 2000.
- Kamberović, Husnija. Husein-kapetan Gradaščević (1801-1834): Biografija. Uz dyjestotu godišnjicu rođenja. Bošnjačka zajednica kulture „Preporod“. Gradačac: 2002.
- Kulenović, Salih. „In memoriam: Branko Vajić (1919-1989).“ U: Članci i Građa za kulturnu istoriju istočne Bosne, br. 16. Tuzla: 1991.
- Kurjaković, Nusret. Vakuf Husein-kapetana Gradaščevića.“ U: Analı GHB, knjiga, XXIX-XXX, Sarajevo: 2009.
- Leka, Alma. „Neostvarene zamisli i inicijative o osnivanju muzeja u Bosni i Hercegovini do početka Drugog svjetskog rata (prilog historiji muzeja u Bosni i Hercegovini)“. U: Prilozi za proučavanje historije Sarajeva, br. 8/9. Sarajevo: 2020.
- Omerčić, Mirsad. „Prilog poznavanju prikupljanja, izlaganja i očuvanja kulturno- historijskog naslijeđa općine Gračanica.“ U: Gračanički glasnik, XI/2006: br. 21. Gradačac: 2006.
- Sadiković, A. Alija. „Hadži-Badže kadun medresa u Tuzli“, U: Analı GHB, knjiga XVII–XVIII, Sarajevo: 1996.
- Šabotić, Izet. „Historiografija o Tuzli i Tuzlanskom kraju koja se odnosi na novi vijek i savremeno doba, nastala u vremenu 2001–2018. godine.“ U: Prilozi o historiografiji Bosne i Hercegovine (2001–2017) II. Posebna izdanja ANU BiH, Knjiga CLXXXVI. Odjeljenje humanističkih nauka, knjiga 47/2. Sarajevo: 2017.

Darujem zajednici koju volim

Web stranice

- Dedić, Alem. Behram-begova džamija, najstarija tuzlanska džamija. Link: <https://www.preporod.info/bs/article/22038/behramp-begova-dzamija-najstarija-tuzlanska-dzamija> (pristup ostvaren 03. februara, 2022).
- M. S. Bračni par Raos: Šest decenija u dobru i zlu. Link: <http://www.bhstring.net/tuzlauslikama/tuzlarije/viewnewnews.php?id=85656> (pristup ostvaren 08. februara, 2022).
- Šakanović, Dino. In memoriam: Anto Raos. Link: <http://www.prometej.ba/clanak/vijesti/in-memoriam-anto-raos-4418> (pristup ostvaren 08. februara, 2022).
- Dr. Mehmed Šerbić. Link: https://hr.wikipedia.org/wiki/Mehmed_Šerbić (pristup ostvaren 02. februara, 2022).
- Hastahana (najstarija bolnica) u Tuzli. Link: <https://bastina.ba/hastahana-najstarija-bolnica-u-tuzli/> (pristup ostvaren 02. februara, 2022).
- Historijat Behram-begove medrese. Link: <http://bbm.edu.ba/index.php/historijat> (pristup ostvaren 02. februara, 2022).
- Jurić, Ivana. Hastahana – „strma bolnica“ u Tuzli. Link: <http://ivanajuric7.blogspot.com/2015/06/hastahana-strma-bolnica-u-tuzli.html> (pristup ostvaren 02. februara, 2022).
- Krdžalić, Irma. Priča o Mariji Divković, velikoj humanitarki iz Tuzle. Link: <http://rtv7.ba/archive/276245> (pristup ostvaren 10. februara, 2022).
- Nikolić, Maja. U Evropi 2012. godina aktivnog starenja. Link: https://www.slobodnaevropa.org/a/na_vratima_europe_godina_aktivnog_starenja/24484795.html (pristup ostvaren 10. februara, 2022).
- Sarajlić, Nadina. Zavičajna muzejska zbirka Gračanica: Čuvar naše prošlosti. Link: <https://nadinasarajlic.wordpress.com/2017/08/18/zavicajna-muzejska-zbirka-gracanica-cuvar-nase-proslosti/> (pristup ostvaren 18. februara, 2022).
- Selim Bešlagić, biografija. Link: <https://web.archive.org/web/20120610055216/http://www.vladatk.kim.ba/Vlada/Arhiva/0102/SelimBeslagic.htm> (pristup ostvaren 03. februara, 2022).
- Selim Bešlagić poklonio svojih 1.300 knjiga Biblioteci. Link: <https://nubt.ba/selim-beslagic-poklonio-svojih-1300-knjiga-biblioteci/> (pristup ostvaren 03. februara, 2022).
- Portal Behrambegove medrese. Link: <http://historija.info/wp-content/uploads/2019/03/Behram-begova-medresa6-e1552944207441.jpg> (pristup ostvaren 02. februara, 2022).
- Proslava jubileja Pelešovog nastavničkog rada. Link: http://staratzla.unilib.rs/kultura_obrazovanje/89.html (pristup ostvaren 02. februara, 2022).
- Tuzla: Preminuo Anto Raos, general crveno-crne armije. Link: <https://tuzlanski.ba/carsija/tuzla-preminuo-anton-raos-general-crveno-crne-armije> (pristup ostvaren 08. februara, 2022).
- U toku su radovi na rekonstrukciji Behram-begove džamije u Tuzli. Link: <https://bastina.ba/u-toku-su-radovi-na-rekonstrukciji-behramp-begove-dzamije-u-tuzli/> (pristup ostvaren 03. februara, 2022).
- Vodnik, Željko. Gradačac, grad šljive i „Zmaja od Bosne“. Link: <https://pozziz.com/gradacac-grad-sljive-i-zmaja-od-bosne/> (pristup ostvaren 10. februara, 2022).
- Zgrada Behrambegove medrese 1888. i 1907. godine. Link: http://radiokameleon.ba/wp-content/uploads/2017/04/17821235_10154194021332142_1429401996_n.png (pristup ostvaren 02. februara, 2022).



FONDACIJA TUZLANSKE ZAJEDNICE

Darujte zajednici, darovali ste sebi !

ISBN 995819302-7



9 789958 193026